

**КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКА МІСЬКА РАДА
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ ТА НАУКИ
ЛАБОРАТОРІЯ ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ
ДОШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД №2**

**Я – КАЛІНА,
Я – КРАПЛИНА,
ТВОГО СЕРЦЯ –
УКРАЇНО!**

ПОСІБНИК

2015

Автор:

О. Кудряшова, М.Слободянюк вихователі дошкільного навчального закладу №2 «Гномик», м. Кам'янець – Подільський

У даному посібнику розкриваються зміст роботи з використання форм, методів і прийомів педагогічного впливу з питань патріотичного та екологічного виховання дошкільників на прикладі ознайомлення дітей з калиною. Запропонована орієнтовна тематика занять, свят, розваг, конкурсів, спостереження, дидактичні ігри та вправи, конспекти, а також вірші, пісні, казки, оповідання, легенди про калину для їх подальшого застосування у освітньому просторі.

Цей посібник адресовано педагогічним працівникам дошкільних навчальних закладів, студентам педагогічних вузів, батькам.

ЗМІСТ

1. Передмова.....	5
2. Виховання патріотизму засобами народознавства.....	7
3. Орієнтовні теми занять для дітей старшого дошкільного віку на всі пори року: «Знайомство з красунею калиною».....	13
4. Конспекти занять	15
5. Орієнтовна тематика свят, розваг, конкурсів на протязі року	35
6. Спостереження за калиною на протязі року.....	37
7. Дидактичні ігри та вправи	46
8. Трудова діяльність	47
9. Образ калини в художніх творах.....	49
10. Лікувальні властивості калини	103
11. Література	111

*Природа рідного краю – верба над тихим
ставком, тополя над шляхом, запашний луг, жовте
пшеничне поле – все це не просто середовище в
якому росте, зводиться на ноги й робить перші
кроки по Землі маленька людина, це тисячі
тонших коренів, що беруть і несуть життєдайні
соки до гілок і до листя і розквітає могутнє дерево
– Людина.*

В.О.Сухомлинський

ПЕРЕДМОВА

Кожне нове покоління людей живе і розвивається у певному національному середовищі, життя якого залежить від особливостей державного устрою країни. Дитина від народження перебуває під впливом, як соціально-економічних умов, так і національної специфіки: побутового життя, культури, народних звичаїв, традицій. Вона переймає від дорослих багатство рідної мови, відчуття прихильності та симпатії до духовності свого народу, поступово при звичаюється до усталених морально-правових норм. Усе це веде до появи у неї особливих рис національної психології – ментальності, які стають підґрунтям для виховання громадянина-патріота.

Всі компоненти духовності українського народу, як і його матеріальної культури, становлять національні цінності, які є серцевиною освіти і виховання. Матеріальні та духовні надбання пізнаються, шануються і примножуються працею рук, зусиллям мозку і енергією серця, теплотою і багатством душі кожного вихованця – господаря своєї долі, діяча історії і культури рідного народу.

У нашого народу існує мудра віра в природні задатки кожної дитини. Будь-яка дитина має «золоте зерно душі», яке попадаючи на родючий ґрунт національного виховання, дає світолюбні пагінці добра, правди, гідності та любові.

Гармонія взаємодії людини з природним довкіллям доводить доцільність якомога швидкого введення дітей у сутність системи «природа - людина – суспільство – природа». Успішно засвоєні ними науково достовірні уявлення і знання про природу та людину в подальшому будуть підґрунтям для опанування системних знань в школі. Зміст навчально-виховної роботи в напрямку природничої діяльності полягає в розкритті перед дітьми багатогранної цінності природи. Ніщо так не розкриває дитячу цікавість, уяву, фантазію, як ознайомлення малюка з природним довкіллям. Діти завжди і всюди у тій чи іншій формі спілкуються з природою. Набуте в

дитинстві вміння бачити, відчувати природу такою, якою вона є насправді, викликає у дітей глибокий інтерес до неї, розширює і поглиблює їхні знання, сприяє формуванню характеру й інтересів.

Упродовж усього дошкільного дитинства велике значення у розвитку дитини, у її соціалізації має пізнавальна діяльність, під якою розуміють не лише процес засвоєння знань, умінь і навичок, а насамперед, самостійний пошук та здобуття знань дитиною. Тому уже з самого раннього віку важливо формувати у дітей потребу досліджувати та вивчати природу

Ми покликанні навчити дітей бачити взаємозв'язок між рослинами і тваринами, розуміти, як людина впливає на їхнє життя. Формувати у дітей вміння бачити красу у всьому. Розуміння істини, що в природі не буває корисних і шкідливих тварин, рослин, натомість усі вони пов'язані одне з одним, одне одному потрібні, а отже корисні. Розвивати у дітей почуття: небайдужості, вміння відчувати себе на місці куща, рослини тощо. Навчити любити і охороняти природу не на словах, а допомагаючи квітам, деревам, тваринам, птахам, усьому живому. Збудити у дітей емоційний відгук на різноманітні явища природи, зародити в них бажання милуватися і насолоджуватися нею і висловлювати свої почуття засобами художнього слова.

Важливо, щоб діти змалечку покохали природу в її дивовижному різнобарв'ї та різномаїтті, усвідомили непорушні зв'язки між усім живим на землі, відчули себе невід'ємною часткою цієї стрункої і величної системи, цього неоціненного дару, що зветься життям.

Виховання патріотизму засобами народознавства

Дитинство – це важливий і неповторний період формування особистості. Саме в цей період дитина формується фізично, психічно, інтелектуально, здобуває необхідні знання, вміння та навички.

В наш час зміст дошкільної освіти спрямований на збереження дитячої субкультури, зорієнтований на цінності та інтереси дитини. У свідомості дитини-дошкільника закладаються фундаментальні світоглядні поняття, моральні цінності, переконання. Першим соціальним осередком дитини є сім'я. Тому так важливо дати системні знання про сім'ю, родину, історію свого роду. Саме в осмисленні найвідоміших і найближчих явищ та подій формується національна свідомість дитини й перед нею розкриваються перспективи пізнання світу

Лише правильно організована, вона може сформувати повноцінну, національно-свідому особистість громадянина України. Нам є що захищати, ким пишатися, на кого рівнятися.

Національне виховання в поєднанні з екологічним є одним із головних пріоритетів, органічною складовою освіти. Його основна мета – виховання свідомого громадянина, патріота, набуття дітьми соціального досвіду, високої культури, міжнаціональних взаємовідносин, формування у дітей потреби та уміння жити в громадському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури.

Національне та екологічне виховання спрямовується на залучення громадян до глибинних пластів національної культури і духовності, формування у дітей та молоді національних світоглядних позицій, ідей, поглядів, переконань на основі цінностей вітчизняної світової культури. Кожний народ, кожна країна має свої рослинні та тваринні символи. В

Україні – калина та верба. Та й народне прислів'я дуже влучно закріпило за нашою Вітчизною ці рослини: «Без верби і калини нема України».

Калина... У будь-яку пору року цей кущ дивує нас: влітку — пишною кучерявою зеленню, восени — барвистим листям та намистечком ягід; взимку вони на фоні снігу червоніють, мов кров, приваблюючи пернатих гостей — птахів, які ніколи не знехтують поживитися смачними калиновими плодами.

В українському народі калину шанували з прадавніх часів. Калина для наших прашурів уособлювала рідний край, рідну домівку. Калинові грона вишивали на рушниках, сорочках, скатертинах. Коли козак вирушав у дорогу, мати неодмінно напувала його калиновим чаєм та давала із собою хліб з калиною. Раніше не було в селах такої хати, біля якої не росла б пишна калина. Навесні дівчата прикрашали коси калиновими квітами. А коли достигали калинові ягоди, їх вішали попід стріхою. Йдеш селом, а хата неначе в коралах, червоніють густими намистинками до пізніх заморозків.

В Україні існував гарний звичай: коли в сім'ї народжувалася дівчинка — обов'язково саджали кущ калини біля хати, щоб була вродливою.

Весільний короваї теж не обходився без калини: калинове гроно мало лежати на короваї, як символ вірності й кохання.

Калину дбайливо охороняли. Нестерпне знущання над нею вкривала людину ганьбою. І це зрозуміло: адже калина уособлювала саме життя. Іноді калину вважали символом крові, вогню, сонця. Здавна вважалося, що вона пов'язує світ мертвих зі світом живих. Отже, про калину можна говорити і як про символ єднання народу: живих із тими, що відійшли в потойбіччя, і тими, котрі ще чекають на своє народження.

Червону калину шанували й за її цілющі властивості. Дотепер ця рослина популярна в народній медицині як лікарська, що здатна зцілювати від багатьох застудних хвороб, регулювати тиск, очищати кров.

Символ калини неодноразово зустрічається у віршах українських поетів. Оспівав її і Т.Г.Шевченко:

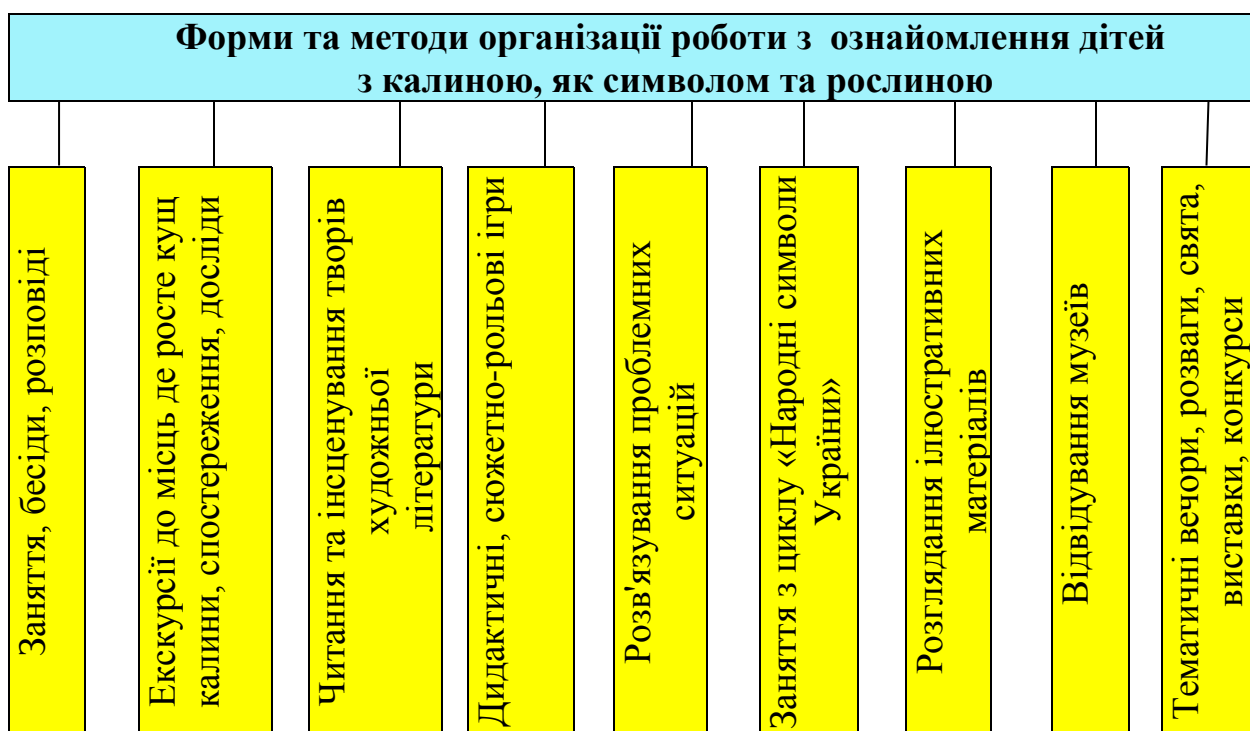
Зацвіла в долині
Червона калина,
Ніби засміялась
Дівчинка – дитина.

Почуття патріотизму має бути усвідомленим і міцним, носити комплексний характер, пронизувати всі види дитячої діяльності. Вирішення цих завдань повинні здійснюватись за трьома напрямками:

1. Комплексні, інтегровані заняття пізнавального і розвиваючого циклу з образотворчої, оздоровчої, творчої та екологічної діяльності дошкільників.
2. Спільна діяльність дорослих і дошкільників – спілкування, праця і свята.
3. Самостійна діяльність дошкільників – рухливі ігри, пізнання навколишнього світу, маленькі відкриття в рідній природі, культурі, оточуючих людях.

Різні форми та методи виховання дітей дошкільного віку забезпечують засвоєння ними знань про рідний народ, Батьківщину, її символи, звичаї та традиції і на цій основі дають змогу розвивати національні риси і якості підростаючого покоління.

Перший напрямок знайомить дошкільників з особливостями сезонних змін і природних явищ у нашій місцевості, їх взаємозв'язком з трудовою, обрядовою діяльністю жителів, воно спрямоване на навчання спостереження за рідною природою, формування дбайливого і шанобливого ставлення до неї, прищеплює навички активного способу життя, виховує потребу в прогулянках, іграх на свіжому повітрі, живому спілкуванні з природою. На заняттях пізнавального циклу дошкільнята знайомляться з народними прикметами, обрядовими діями, народними іграми, з предметами декоративно – прикладного мистецтва, з виробами художніх промислів. Вироби народних умільців допомагають виховувати у дошкільнят уважне і дбайливе ставлення до навколишнього середовища, так як декоративно-прикладне мистецтво за своїми мотивами близьке до природи. Спостерігаючи світ рослин, зокрема за калиною, дитина починає бачити і відчувати гармонію природи. Потім її краса, розумність знаходять відображення у візерунках декоративних розписів дітей. А художній образ, створений руками дитини, збагачує його внутрішній світ і сприяє розкриттю творчих здібностей, удосконалюють різні образотворчі вміння.

Український фольклор про образ калини – особлива область народної творчості. Вона включає цілу систему поетичних і музично-поетичних жанрів, оспівують красу, ніжність, дівочу вроду, вірність, патріотизм також і самотність, тугу за коханим. Протягом багатьох століть такий фольклор любовно і мудро повчає дітей, долучає його до високої моральної культури свого народу. Цінність фольклору полягає в тому, що з його допомогою дорослий встановлює з дитиною емоційний контакт і емоційне спілкування. Цікавий зміст, багатство фантазії, яскраві художні образи калини привертають увагу дошкільника, приносять йому радість і в той же час роблять свій виховний вплив. Фольклор несе в собі багатогранний і водночас неповторний характер людей. Місцевий фольклор може бути зрозумілий тільки при збереженні традицій . Отже, необхідно створити особливу

атмосферу діяльності дошкільників або спільної діяльності дітей і дорослих, наближену до реальної. Доцільно створити середовище, в якому дошкільник відчув би себе учасником подій, використовуючи при цьому різні види діяльності.

Другий напрямок визначає зміст спільної діяльності дорослого (як педагога, так і батьків) з дошкільниками. Тут вирішуються завдання, спрямовані на формування інтересу до пізнання народної культури рідного краю, на розвиток творчої активності і художнього смаку у дошкільнят, передбачається спільна трудова і творча діяльність, оскільки «моральна норма народного життя – це сезонна праця і розваги». Підготовка та проведення свят родини, календарних і тематичних заходів – це унікальна можливість змістовної взаємодії між дітьми і батьками, де створюються умови для етично цінних форм спілкування з близькими людьми.

Третій напрям створює вільну діяльність дошкільників, що сприяє реалізації творчого задуму, прояву ініціативи, фантазії, пізнавальної активності маленьких дослідників великого світу. Дошкільнята, які отримали уявлення про народну культуру рідного краю на заняттях пізнавального циклу і святах, використовують знання в народних рухливих іграх, в загально розвиваючих вправах, самостійній художній і музичній діяльності.

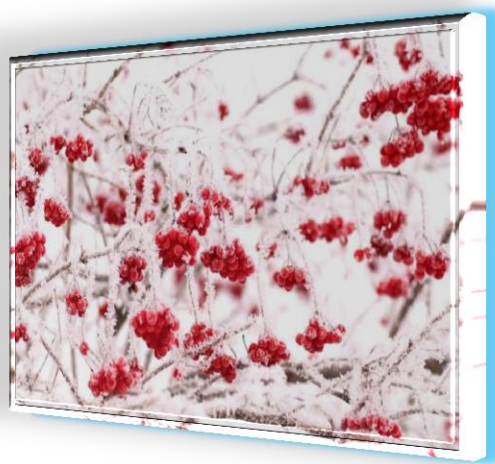
Орієнтовні теми занять для дітей старшого дошкільного віку на всі пори року: «Знайомство з красунею - калиною»

Осінь

1. Рідна природа «Осінні зміни калини»
2. Екологічні дослідження з гілочками
3. Дитина та навколишній світ «Дерева та кущі лісові, садові, паркові»
4. Ознайомлення з навколишнім «Символи моєї країни»
5. Образотворча діяльність «Без верби й калини нема України»
6. Конструювання з зерняток калини на тему «Намисто для матусі»
7. Ліплення: «Червоні кетяги калини»

Зима

1. Складання творчої розповіді «Калина символ України»
2. Аплікація із засушеного калинового листя
3. Образотворча діяльність «Пташки у гостях у калини»
4. Рідна природа «Життєдайна сила куща»
5. Фіто-центр «Цілющі властивості калини»
6. Ознайомлення з навколишнім «Українці ми маленькі»

Весна

1. Екологічна бесіда про ознаки весни у живій природі «Доброго ранку, калинко!»
2. Образотворча діяльність «Калина – наче наречена»
3. Мовленнєве спілкування «Пишається білим цвітом червона калина»
4. Художня література казка Г. Демченко «Калинка»
5. Валеологія «Рослини, що лікують»
6. Екологічна стежина «Знавці флори нашого садка»

Літо

1. Народознавство «Наша калинка у зелену неділю»
2. Дитина та навколишній світ «Калина – народний символ України»
3. Образотворча діяльність «Калина улітку»
4. Мовленнєве спілкування «Чим кущ калини схожий на дівчину?»
5. Аплікація «Гілочка калини»
6. Художня література «Зацвіла в долині червона калина»

КАЛИНА –
СИМВОЛ УКРАЇНСЬКОГО
НАРОДУ

Розвивально-пізнавальна діяльність
з пріоритетом пізнавального, соціально-морального
та художньо-естетичного розвитку для дітей старшого
дошкільного віку

Програмовий зміст:

Пізнавальний розвиток: підвести дітей до розуміння, що Україна є Батьківщина, що вона має свої символи, закріпити назву куща калини, вчити впізнавати його за будовою наземної частини, квітками, плодами, розрізняти за смаком, знати засоби її вживання в їжу, лікувальні властивості. Познакомити дітей з новою рослиною – барвінком. Спонукаати дітей до елементарної дослідницької діяльності.

Мовленнєвий розвиток: вчити дітей супроводжувати мовлення такими засобами комунікації, як усмішка, сміх, виразні рухи, жести міміки, активізувати вживання дієслів, прикметників, збагачувати словник дітей, розвивати артикуляційні вміння та літературну вимову, вміння уважно слухати і розуміти мову вихователя, вправлятися у діалозі під час гри, відтворювати фрагменти казкового сюжету. Виховувати любов до рідної мови.

Художньо-естетичний розвиток: формувати естетичне ставлення дітей до світу природи, знаходити у докiллі яскраве, виразне, концентрувати до нього увагу, залучати до спостережень. Вчити цілісно та емоційно сприймати образотворче мистецтво, музику, літературні та художні образи.

Виховувати позитивний настрій, емоційний відгук, естетичний смак.

Соціально-моральний: познакомити дітей з українським віночком, його призначенням. Виховувати любов до України, її символів, звичаїв, традицій, бережного ставлення до природи рідного краю, почуття патріотизму.

Креативний розвиток: виховувати любов до традицій через народні ігри, пісні, забави.

Обладнання: малюнки про калину, презентація «Червона калина», барвінок; вірші, прислів'я, загадки, пісні про калину; калиновий віночок, колба, склянка, відріз марлі, чашки, ноутбук.

Хід заняття

Вихователь: - Доброго дня, дітки, я вас дуже рада бачити веселими та усміхненими, дарую вам свою посмішку і зичу міцного здоров'я. Пропоную вам подарувати посмішки одне одному. А тепер привітаємося з посмішкою до наших гостей.

Доброго дня і доброго здоров'я!

Вихователь:

Зараз, люба дітвора,

В нас цікава буде гра.

І дівчатка, і хлоп'ята

Дуже люблять мандрувати.

Вирушаємо ми нині

В подорож до гаю,

До червоної калини, що красується в долині.

Згодні? Отже, рушаймо, але в дорогу ми візьмемо з собою вірші, загадки, пісні, щоб не сумно було йти.

Ось послушайте, дітки, що я вам розповім.

Наша земля красива і щедра. Росте на ній жито, пшениця, городина, цвітуть квіти, зріють фрукти та ягоди. І кожна рослина гарна по-своєму. Та особливо люблять і шанують в Україні калину.

Україна і калина – нероздільні.

Червоні кетяги калини горять вогнями усіма.

Без калини нема України, без народу України нема.

Усе в цій рослині красиве: і квіти, і ягоди, і листя. Навесні над її пахучими біленькими квітами снують бджілки та інші комахи-ласуни, а з осені до самої весни яскраві червоні кетяги калини привертають до себе птахів. Щоб нам було веселіше йти, давайте заспіваємо пісеньку (*діти виконують пісню «На місточку» на сл. Г.Бойка, муз. Філоненка*).

(Вибігає Вовчик зі словами він гарчить, кричить, клацає зубами)

Вовчик: Не пущу, не пущу діток за грибами!

Вихователь: Ой, і справді Вовчик! Попросіть його, нехай пропустить нас.

Діти: – Пропусти нас, Вовчику! Ми не по гриби йдемо, а до калини в гості.

Вовчик: – Гаразд, пропущу, ще й коротку дорогу покажу. Та ви мені маєте принести пирога (гостинця від калини), бо я дуже голодний сьогодні, ото ж швиденько йдіть за мною (*вовчик вибігає з кімнати*).

(*Назустріч виходить дівчинка в українському вбранні з віночком на голові з калини та барвінку*).

Калинка:

Зранку пташечки літали

Новину повідомляли,

Що до нашого лісочка

Дітки завітали.

От я й вийшла вам назустріч,

Щоб ви бува не заблукали.

Діти: Хто ти, дівчинко маленька?

Калинка: – Українка молоденька.

Діти: А як тебе звати?

Калинка: – Щоб дізнатися, як мене звати, треба загадку відгадати:

За хатою у садочку

У зеленому віночку

У червоному намисті

Дівчинка чепуриться

І збігаються всі діти

Щоб на неї подивиться

За намисто кожен смик,

Та й укине за язик.

Діти: Калина!

Калинка: То ж і мене так звати – Калинкою. І я дарую вам чудовий кошик з кетягами ягід калини.

Вихователь: Спасибі тобі, Калинко, за подарунок, що ти допомогла нашим діткам, щоб вони не блукали лісом.

Вихователь: – Може ти ще щось для нас хочеш подарувати?

Калинка: – Так, я хочу всім вам подарувати гарну пісеньку про калину.

Вихователь: – Дітки, швиденько сядемо на стільчики і послухаємо пісеньку (*Калинка співає*).

Вихователь: – Спасибі тобі, Калинко, за чудові подарунки, сідай на пеньочок трішечки відпочинеш і послухаєш про що ми з дітками будемо говорити: (*дівчинка сідає, а вихователь бере кошик, ставить на столик і починає розповідь - презентацію про калину*).

Вихователь: Калина, калинонька – так в народі називають рослину. Калина – це красивий, високий, розлогий кущ. Особливо гарний він навесні під час цвітіння, кожна квіточка, ніби дівчина у віночку.

Восени важкі кетяги калини червоніють, наливаються цілющим соком.

Взимку куц каліни особливо гарний , кругом біліє сніг, а червоні кетяги каліни червоніють, палахкотять, як ліхтарики.

У народі про неї складено багато легенд, прислів'їв, приказок, загадок, віршів, пісень. Хто з вас знає прислів'я про калину?

Діти:

Любуйся калиною коли цвіте, а дитиною – коли росте.

Стоїть у дворі дівонька, як над ставом калинонька.

Убралась в біле плаття, як калина в білий цвіт.

Гарна, як калина. Червона, як калина.

Загадки про калину

Діти:

1. Стоїть півень над водою з червоною бородою.

Тільки сонечко пригріє, борода почервоніє.

2. І не дівка, а червоні стрічки носить.

3. Що за кущ біля хатини

Розростається щоднини,

І на ньому ягідки Не солодкі й не гіркі?

Як намистечко, червоні І цілющим соком повні,

Повновиді й невеликі І від кашлю добрі ліки...

Як же звать ці ягідки?

Певно знають малюки.

Вихователь: – Кажуть, що калина така цілюща, бо виросла з великої дівочої любові: милує око ця рясна калина, мов чарівне диво стало біля тину, як мороз не б'ється, вона все сміється. Серденько дівчини сховано в калині.

Подобається тобі у нас, Калинко? Бачиш, які веселі, розумні у нас дітки. А тепер давайте станемо в коло (*Калинка стає в центрі кола з кетягом калини*) і пограємось в гру «Хто краще скаже про калину»

(*Калинка дає кетяг калини дитині і діти називають її і передають один одному*)

Калинко, ти червоненька ти вродлива, ти квітуча, ти пишна, ти красива, ти цілюща, ти весела. Ти смачна, ти трішки гіркувата, ти рясна. Ти наче дівчина – українка.

Молодці дітки! Як багато чарівних слів ви підібрали для Калинки, ви порівняли її навіть з дівчинкою-українкою, бо калина є символом України, а в поєднанні з вічно зеленим барвінком, є символом життя, здоров'я, продовження роду, з калини й барвінку сплетений чудовий віночок у нашої Калинки.

Дай, Калинко, нам свій віночок розглянути. Дивіться, як красиво поєднується калина з барвінком. *(діти розглядають, приміряють віночок)*

Калиною прикрашають ще й весільні короваї, обрядовий хліб.

Ось такі вони, наші символи й обереги.

Вихователь: – А ще калина хоче пригостити вас смачним чаєм з піріжечками *(іде готувати)*.

Вихователь читає слова:

Говорила мати : не забудься, сину,
Як будуєш хату, посади калину
Зоряна калина – і краса, і врода
Нашої України, нашого народу.

Пісня «По калину в сад підемо»

А тепер прийшов час розглянути, що ж нам в кошику принесла Калинка. підійдіть ближче і подивіться, які тут гарні грона, які червоні ягідки. Давайте їх скуштуємо.

Будьте уважні, бо розкусивши ягідку, ви знайдете там зернятко. Візьміть це зернятко і розгляньте його. Що воно вам нагадує?

Так, серце. У людини є одне серце, і в порівнянні з калиновим, воно велике, а в калини є багато маленьких сердечок.

З калиною порівнюється все найкраще, найдорожче. Називають її “Дивом калиновим”. Калина - берегиня роду людського, тож бережіть калину, дбайте про неї, шануйте її!

Сьогодні пропоную вам, діти, зробити картини, якими ми прикрасимо нашу групу, на яких буде зображена калина – символ українського народу.

А працювати будемо в техніці – пластиліновий живопис.

Сідайте за столи. Зверніть увагу. Спочатку зробимо гарні червоні ягоди, відщипуємо невеликий шматочок пластилін червоного кольору, з катуємо ягідку та притискаємо до грона їх у вас декілька, потім створюємо листочки, відщипуємо пластилін зеленого кольору, беремо картонні заготовки та розмазуємо, по листочку пластилін, формуємо форму листочка, притискаємо до основи на невеликому шматочку пластиліну наші листочки. Будьте уважні звертайте увагу на зразок, де розміщені більші листочки, а де менші.

Показ вихователя.

Самостійна робота дітей під музичний супровід.

Вихователь: – Зараз я покажу вам, як можна робити сік з калини.

Практична робота: «Калиновий сік»

Ось такий червоний густий сік у калини. Хто хоче його скуштувати? А чи знаєте ви, що можна робити з ягід калини? *(відповіді дітей) (Джем, варення, желе, чай, пекти пиріжки)*

Так калина має ще й дуже багато цілющих властивостей. У народі кажуть:

«Червона калина 100 хвороб лікує». Ліки з калини вживають від кашлю, від застуди, при серцевих недугах, використовують не тільки ягоди, а й білий цвіт, свіжозрізану кору.

Діти, а ви знаєте, що калина окрім лікувальних властивостей, має ще й косметичні? З неї роблять живильні маски для обличчя. Накладають сік на шкіру, щоб вона була м'яка та ніжна.

Ой, діти, а чи не забули ви, що на нас чекає сірий вовчик в лісі, він голодний, сумний і чекає наших пиріжків з калиною. Вже й давненько пішла Калинка готувати нам чай калиновий з пиріжками, то й нам уже час поспішати.

А мені цікаво знати, чи весело вам було мандрувати, про червону калину багато нового знати?

Так, весело...

То ж я дякую всім вам, дітки, що ви були активні, веселі, слухняні, давайте підемо пити чай з пиріжками і частувати Вовчика.

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ З ДЕРЖАВНИМИ ТА НАЦІОНАЛЬНИМИ СИМВОЛАМИ УКРАЇНИ

Розвивально-пізнавальна діяльність
з пріоритетом пізнавального, соціально-морального
та художньо-естетичного розвитку для дітей старшого
дошкільного віку

Мета: виховувати почуття любові і гордості за неї, бажання берегти народні звичаї, традиції. Розвивати мову, мислення дітей, пам'ять, увагу, естетичні почуття; дати поняття про державні та національні символи; ознайомити з історією України. Розвивати патріотичні та естетичні почуття. Формувати бажання якомога більше дізнатися про історичне минуле своєї Батьківщини.

Матеріал: легенди, вірші, приказки, прислів'я про державні та національні символи України; вишитий рушник, вишиванка, прапор, герб, запис Гімну України; матеріали для аплікації.

Хід заняття

Вихователь: Здрастуй, рідна Батьківщина,
Сонце й небо,
Море й річка,
Скелі й гори,
Ліси й моря,
Поле й рілля,
Луг і долина.

Добрий ранок, моя Україна,
Я посміхаюсь тобі!

На землі великій є одна країна: гарна, неповторна, красна, як калина. І живуть тут люди добрі, працьовиті і скажу, до речі, ще й талановиті. Землю засівають і пісні співають, На бандурі грають і вірші складають про ліси і гори, і про синє море, про людей і квіти, то скажіть же діти, що це за країна?

Діти: – Наша слава Україна!

Вихователь: - Сьогодні ми з вами спробуємо вирушити в цікаву і незвичайну мандрівку, в якій ми ознайомимося з народними і державними символами України та скарбами нашого народу. Але ці скарби незвичайні: їх відчувають люди серцем і душею, а ми з вами побачимо сьогодні їх. І в ході

подорожі будемо збирати скарби, якими багата наша Україна, ось в цю скриню.

Перша зупинка «Народні символи України»

Вихователь: Чому вона так називається, ви розумієте зараз. Про вербу, скромну нашу вербу написано в народі немало. Чим заслужило шану це дерево?

Діти: Український звичай – висаджувати вербу на городі та біля ставків. Вона оберігає джерельця та річки від замулювання. У народі кажуть. «Там, де живе верба, – жили й річки».

Діти: З верби робили ясла для худоби, плели кошики. Гілкою верби вітають зі святом вербної неділі. Ось скільки цікавого пов'язано з вербою – символом України.

Вихователь: А зараз відгадайте загадку:

У віночку зеленолистім,
У червоному намисті,
Видивляється у воду
На свою хорошу вроду. (калина)

Вихователь: - Так, це калина.

Друга зупинка «Не ламайте калину»

Вихователь: Другою улюбленою рослиною українців є калина.

Здавна говорили:

«Посади калину – будеш мати долю щасливу».

- Діти, помилуйтеся червоною калиною. Ягідки яскраво-червоні, пломеніють, як жар. На що схожа? (відповіді дітей)

Вихователь: - А знаєте, діти, чому кущ назвали калиною? (відповіді дітей)

Вихователь: Калинка – це ім'я української дівчинки. Ішла вона якимось повз городи, луки, і натрапила на криницю. Задивилася Калинонька на свою красу, замилювалася. А з криниці – голос: «Не дивись довго у воду, калиною

станеш». Не послухалася дівчина та й зачерпнула води...І перетворилася на калину – прекрасний кущ. Зашуміла листям, потягнулася своїми гілочками до людей , до сонця, до хмар, до вітру: «Поверніть мені дівочу красу», але ніхто її слухати не хотів. Минав час. Пролітав мимо журавель, задивився на калину – сумну та самотню – накинув на неї чарівне намисто і стала вона ще кращою. Так і стоїть вона до цього часу гарним кущиком – калиною.

Про калину складено багато легенд, віршів, прислів'їв. А які ви знаєте прислів'я? (*Діти називають прислів'я*)

Без верби і калини – нема України.

Любиш Україну – посади калину.

Вихователь: - У народі цінують калину за її цілющі властивості. З ягід варять кисіль, джем, варення. Тому й садили калину біля осель, а особливо біля криниць, щоб вода в криниці була прохолодною і смачною.

Існувало повір'я, що калину нівечить не можна, бо ганьба вкриє голову кривдника. Дітям, щоб не рвали цвіту калини, казали. ***«Не ламай калину, бо накличеш морози!»***

Вихователь: Ось, діти, ми й ознайомилися з народними символами України – вербою і калиною, але подорож наша ще не закінчилася.

Третя зупинка «Рушничок»

Вихователь: - Багато символів має наша Україна: це й різноманітні вишиванки, й українські барвисті костюми, й вишиті сорочки, й українські віночки.

Діти: Важливе місце в житті українського народу займає рушник. Не було жодної хати без вишитого рушника. Ним прикрашали стіни, вкривали хліб, витирали руки. Хліб – сіль на вишиваному рушнику – ознака гостинності українського народу. Без рушника не святкували ні народження дитини, ні весілля. Коли син вирушав у дорогу, мати дарувала йому рушник, як оберіг від лиха. А дочок навчали вишивати рушники ще з малечку.

Наступна зупинка «Український віночок»

Віночок *В. Паронова*

Ой віночку, мій віночку,
В нього я вплету, що схочу:
Ружі, маки і барвінок,
І стебельця материнок.
Ще вплету казки чудові,
Пишні грона калинові
І пісні про Україну.
Я віночок свій надіну
На голівоньку русяву –
Хай красується на славу.

Вихователь: Всього в українському віночку 12 квіточок, і кожна – лікар, оберіг.

Плести віночки – то ціла наука і дійство. Наші прабабусі знали різні секрети, як плести і коли, як зберігати квіти у віночках.

Тепер віночки рідко плетуть із живих квітів, добирають їх зі штучних. Але й до цих віночків треба ставитися з повагою. Дівчинку завжди по віночку впізнають: ***хто вміє віночок вити – той вміє життя любити. Який вінок – такий голосок.***

Народна гра «Віночок»

Візьмемося за руки,
Підемо на луки.
Там сплетемо віночок,
Станемо в таночок.

Вихователь: В'язати стрічки теж треба вміти, символи їх знати. Наприклад, найпершу у віночку – посередині – в'яжуть **світло-коричневу стрічку** – символ землі-годувальниці. Пообіч неї – **жовті стрічки** – символ сонця; за ними **світло-зелені** – символ краси й молодості. Потім **голубі, сині** — символи неба й води, що дають силу і здоров'я; далі в'яжуть **жовтогарячу** – символ хліба, **фіолетову** - символ мудрості людини, **малинову** – символ душевності, щирості, **рожеву** – символ достатку.

У віночок влітали чорнобривці, незабудки, барвінок, ромашки, маки, волошки, безсмертник, цвіт яблуні, любисток. Кожна квіточка лікувала дитину: чорнобривці допомагали позбутися болю голови, незабудки та барвінок зір розвивали, а ромашка серце заспокоювала.

Дидактична гра «Склади віночок» (діти викладають віночок з квітів)

Остання зупинка «Державні символи України»

Тут ми дізнаємося про три основні державні символи України. Послухаємо легенду.

(Діти розповідають легенду)

1. Колись давно жила жінка. І було у неї три сина. Росли сини чесними, сміливими, дуже любили свою матусю, готові були віддати за неї своє

життя. Попідросали і вирішили піти в світ прославляти свою матір. Вирушив у дорогу найстарший син. Мати на згадку подарувала йому золоту корону з трьома промінцями. Пішов син між люди. І за трипроменею корону, яка зігрівала людей, вела вперед, показувала шлях до кращого життя дали першому синові ім'я **Тризуб**.

2. Із історії тризуба: у побуті українців найбільш уживаним було зображення тризуба. Важко визначити точно, коли він з'явився на наших землях. Існує понад сорок версій, що пояснюють походження цього знака. Наприклад, знаряддя праці, якими давні люди обробляли землю, ловили рибу, захищалися, своїм виглядом нагадували тризуб.

У Київській Русі тризуб був великокнязівським знаком. Його зображення вперше відоме з печатки князя Святослава. Згодом тризуб карбується і на срібних монетах великого князя київського Володимира Святославовича. Виконані у бронзі чи сріблі, тризуби також прикрашали пояси дружинників княжого війська, зброю і знамена.

Настала черга середнього сина. Йому мати в дорогу подарувала жовто-блакитний одяг. Своїми звитязними справами прославив матір. Одержав середній син ім'я **Прапор**.

3. А там, де був наймолодший син, завжди лунала дзвінкоголоса пісня. Адже мама своєму наймолодшому синові подарувала соловейків спів. І одержав син за свій джерельний голос і великий спів ім'я **Гімн**.

Вихователь: І з того часу ідуть поруч три брати – Тризуб, Прапор і Гімн – прославляють неньку. І там, де вони проходять – лунає урочиста пісня. Герб, Прапор, Гімн – це, діти, три основні національні символи України. Золотий тризуб на блакитному тлі – символ влади. Герб – це частина корони, яку носив київський Князь. А чому саме тризуб вважають гербом? Мабуть, тому, що число три завжди вважалось числом казковим, чарівним. А ще у тризубі відображено триєдність життя – це Батько, Мати, Дитина, які символізують Силу, Мудрість, Любов.

Вихователь: Національний прапор України – це синьо-жовтий стяг. Хто знає, що означає синій колір? А жовтий?

Діти: Це колір – неба, води, миру. Так, це колір хліба, життя.

Діти: Національний гімн України – це урочиста пісня, символ нашої державної єдності. Коли грає Гімн, всі люди встають і слухають його уважно, стоячи.

Вихователь: На останній зупинці давайте пригадаємо, що запам'ятали ви для себе? *(відповіді дітей)*

Саме цим ми і закінчуємо свою подорож. А як відомо, з подорожі ми щось привозимо додому. Тож слід повернутися не з порожніми руками.

- А тепер свої враження давайте відобразимо в художньо – творчій діяльності.

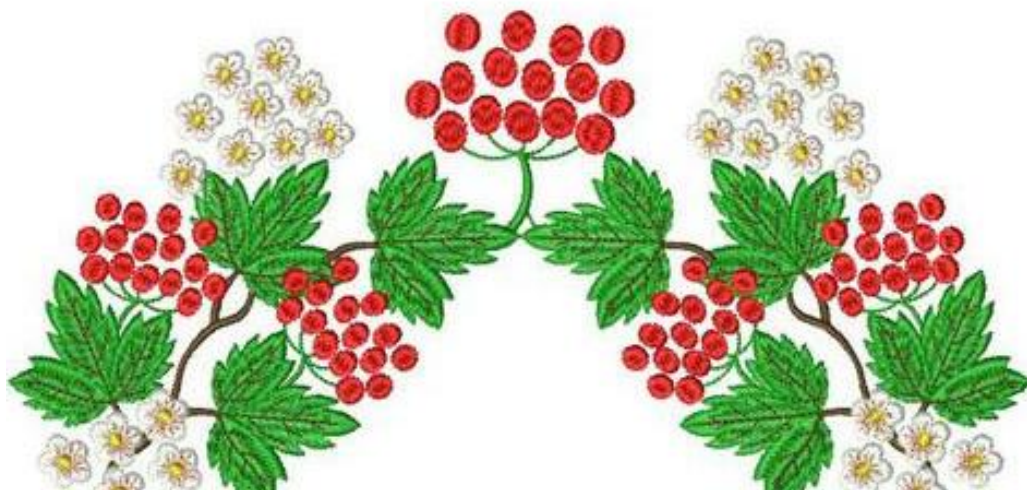
Аплікація «Червона калина»

Діти разом з вихователем розглядають свої роботи та милуються ними.

Вихователь: - Ми повинні знати минуле нашої Батьківщини. Наша колыска – це наше рідне місто Кам'янець-Подільський, будинок, в якому ви живете, мати й батько. Справжній патріот повинен пам'ятати державні та національні символи своєї країни.

*Свята
Розваги
Конкурси*

1. Розвага «День народження калини»
2. Розвага «День першого листочка»
3. Свято «Стрітєння» (подарунки оберегів-пташок для калини)
4. Свято «Без верби й калини нема України»
5. Веселий ярмарок. Виставка іграшок-саморобок із зерняток калини
6. «Добраніч, калинко!» — співання колискових пісень наприкінці осені.
7. «Свято Червоної калини»
8. Розвага «Круг калини ми йдемо та веснянку співаймо»
9. Конкурс «Пісні про калину»
10. Конкурс малюнків «Червона калина – символ України»
11. Брейн-ринг «Юні знавці лікарських рослин»
12. Вікторина «Флора нашого краю»
13. Конкурс віршів про калину «Зацвіла в долині червона калина»
14. Народна світлиця «Обереги нашого народу»

Спостереження за калиною на протязі року

Кожна пора року дарує нам свою красу. Весна – перші ніжні квіти, літо – буйну зелень, сонце, осінь – плоди. Калина, символ краси, улітку радує білим цвітом, а восени – полум'яним намистом. Вона гарна в різні пори року.

№	Пора року	Тема	Спостереження-милування
1.	Весна	Калина	<ul style="list-style-type: none"> - Обійняти калину, прикласти вушко до кори і прислухатися, чи не прокинулася вона. - Милуватися, як на куці бубнявють та розкриваються бруньки. - Привітати калину, що прокинулася після зимового сну. - Викликати у дітей захоплення, побачивши перші зелені листочки. - Відчути радість, насолоду, вдихнувши повітря після весняного дощу біля куща калини. Чим воно пахне? - Милуватися щебетом пташок, які пурхають поміж гілок калини.
2.	Літо	Калина	<ul style="list-style-type: none"> - Милуватися розлогістю гілок куща калини. - Знайти найкрасивіший листочок. - Прислухатися, як гудуть бджоли та джмелі серед зеленого листа калини. - Спекотного літнього дня подякувати кущу за прохолоду. - Милуватися тендітним кущем, що зветься калина. Як добре видно крізь гілки куща блакитне небо! Яке чисте повітря після дощу біля калини.
3.			<ul style="list-style-type: none"> - Милуватися красою куща калини у період золотої осені. - З чим можна порівняти встелену листям землю під

	Осінь	Калина	<p>красунею калиною?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Доторкнутися до кори калини, відчути її поверхню. - Знайти найкрасивіший листочок чи гілочку; скласти букет з осіннього листя, прикрасити ним групову кімнату. - Милуватися тендітністю гілок, що їх розгойдує вітер. - Радіти осінньому дощу, що вмиває кущ калини напередодні зимового сну.
4.	Зима	Калина	<p>Милуватися казковим вбранням куща.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Жаліти кущ калини під час зимових морозів. - Порівняти кущ, вкритий снігом, з казковим персонажем. - Пригадати, кому з комах кущі калини дають узимку притулок. - Радіти пухнастому снігу, який подарував красуні калині зимовий одяг.
	Пора року	Тема	Спостереження-роздуми
1.	Весна	Калина	<ul style="list-style-type: none"> - Як упізнати, що калина прокинулась? - Що ховається всередині бруньок? - Чому молоде листячко клейке на дотик? - Що захищає паросток у бруньках? - Чи є квіти у калини? Які вони? - Чому біля цвіту калини літають бджоли? - Хто ображає каліну: гусінь чи пташки? - Як може зашкодити гусінь каліні? - Чому гусінь закручується в листя? - Чим дихає калина? Чим п'є?

2.	Літо	Калина	<ul style="list-style-type: none"> - З якими органами тіла людини можна порівняти гілки калини? - Роздивитися, скільки місця займає тінь від куща калини? - Порівняти розміри тіні калини з іншими деревами та кущами. - Як тінь від калини впливає на квіти, що ростуть поруч на клумбі? - Чиї домівки розмістилися на кущі калини?
3.	Осінь	Калина	<ul style="list-style-type: none"> - Чому листя у калини змінило колір? - Чому калина скидає листя? - Знайти яйця комах на листочках калини. Чому їх так багато? Куди поділися самі комахи? - Розглянути ягоди калини. Що у ягідки є усередині? Що з неї виросте? - Хто з пташок любить ласувати ягодами калини? - Пригадати прикмету: якщо першим впаде листя з калини — зима буде холодною. Перевірити. - Чому почорніло листя після заморозків?
4.	Зима	Калина	<ul style="list-style-type: none"> - Чому взимку кущ не замерзає? - Чи корисно, коли багато снігу під кущами? - Як упізнати взимку калину з-поміж інших дерев та кущів? - Чому взимку брунькується гілочка у вазі, а на вулиці — ні?

Спостереження-досліди

Дослід 1

Таємниця ягідки

Мета: ознайомити дітей з властивостями ягід калини, зі змінами стану предмета під впливом води, порівняти ягоди калини з ягодами горобини, з'ясувати, яка ягода важча.

План-модель

1-й етап. Діти розглядають ягідку, нюхають її, катають по долонці, пробують легенько її стиснути.

Висновок: ягідка суха, м'яка, легка, духмяна.

2-й етап. Опустити ягідку у воду. Що сталося? Залишити ягідку у воді.

Висновок: ягідка тоне, бо вона важча за воду.

3-й етап. Проводиться за кілька днів. Діти розглядають ягідку, що знаходиться у воді.

Перший день: Що з'явилося на поверхні ягідки?

Висновок: на поверхні ягідки є бульбашки повітря, отже всередині ягід калини є повітря.

П'ятий день: Якою стала ягідка? Який колір набула вода? Чому?

Висновок: ягідка розбухла. Вода набула світло-оранжевого кольору.

3-й етап. Діти опускають декілька ягід (10-12шт.) калини в воду, що знаходиться в прозорій склянці та таку ж кількість ягід горобини. Спостерігають за ягодами.

Висновок: ягоди калини потонули, ягоди горобини знаходяться на поверхні води. Отже, ягоди калини важчі за ягоди горобини.

Дослід 2

Всі рослини дихають

Мета: допомогти дітям встановити, що для росту калини необхідно створити сприятливі умови: тепло, вологу, світло; дати поняття про те, що листочки виділяють кисень; вчити розпізнавати природні явища та об'єкти; виховувати любов до природи; продовжувати формувати знання про роль освітлення в розвитку рослин; поглиблювати уявлення дітей про нерозривні зв'язки між рослинним і тваринним світом; розвивати пізнавальну активність та практичну діяльність дошкільників на основі екологічних уявлень.

Обладнання: пляшка, соломинка, пластилін, листя калини.

План-модель

Вихователь пропонує дітям дізнатися, чи проходить повітря крізь листя калини всередину рослини. Для цього наливають у пляшку води, залишивши її незаповненою на 2-3 см. Після цього вставляють листок калини у пляшку так, щоб кінчик стебла занурився у воду. Отвір пляшки заліплюють пластиліном, як пробкою, і роблять отвір для соломинки. Соломинку вставляють так, щоб її кінчик не дістався води. Потім дітям пропонують стати перед дзеркалом та за допомогою соломинки відсмоктати з пляшки повітря. Діти зможуть спостерігати за тим, як із зануреного у воду стебла починають виходити бульбашки повітря,

Висновок: повітря проходить у стебло крізь листя.

Дослід 3

Кольорові листочки

Мета: продовжувати формувати знання про роль освітлення в розвитку рослин; поглиблювати уявлення дітей про нерозривні зв'язки між рослинним і тваринним світом; розвивати пізнавальну активність та практичну діяльність дошкільників на основі екологічних уявлень.

Обладнання: білий папір, кольорові фарби, листя з різних дерев, пензлики.

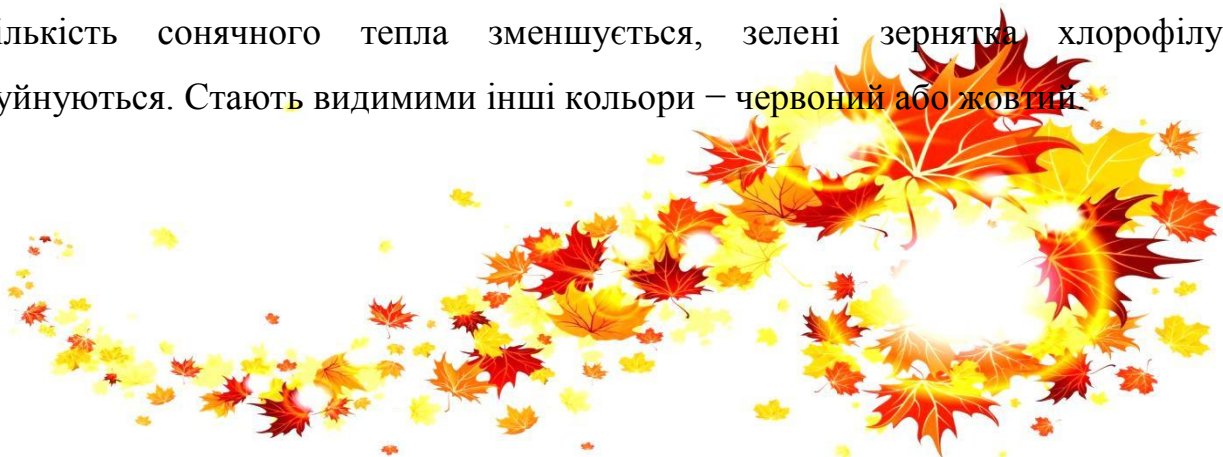
План-модель

На прогулянці вихователь звертає увагу малят на те, що раніше всі листочки на калині були однаковими – зеленими, а тепер стали жовтими, червоними.

Вихователь у процесі малювання пояснює, чому листя змінює колір восени. Для цього дітям пропонує взяти кілька аркушів білого паперу та акварельні фарби: зелену, жовту, червону. Діти трохи змочують папір водою і пензликом наносять на малюнок із листком калини кілька цяточок червоної фарби. На другий – із листком клена – наносять трішки жовтої та червоної фарби, на третій – із дубовим листком – наносять коричневу та червону фарбу. Фарба, розтікаючись по зображенню, утворить колір кожного з листочків. Калиновий листочок стане червоним, кленовий – жовтогарячим, а дубовий – темно-червоним. Вихователь пояснює дітям, що в кожному із живих листочків наявні зернята – барвники різного кольору, але найбільше серед них зеленого – хлорофілу. Зелені зернятка утворюються під впливом сонця та тепла, тому влітку їх дуже багато і вони не дають нам змоги побачити інші – жовті або червоні. Запропонуйте дитині взяти пензлик і багато зеленої фарби та зафарбувати кожен із намальованих листочків. Густо покладена фарба перекриває всі інші кольори. Запитання до дітей:

- Чому всі інші листочки стали однаковими?
- Куди поділися інші фарби?

Діти зроблять висновок, що нікуди вони не поділися. І жовта, і червона фарби є в малюнку, але їх не видно через зелену. Таким чином, восени, коли кількість сонячного тепла зменшується, зелені зернятка хлорофілу руйнуються. Стають видимими інші кольори – червоний або жовтий.

Дослід 4

Значення тепла для росту рослин

Мета: довести, що для росту та розвитку рослин потрібне тепло.

Обладнання: дві однакові баночки з водою, по дві гілочки калини, дерену, вишні.

План-модель

Дослід проводиться в лютому або березні місяці. Потрібно взяти невеличкі гілочки калини, дерену та вишні та дві однакові баночки з водою. Одні гілочки поставити в груповій кімнаті, інші в прохолодне місце, наприклад на підвіконня ззовні, або на балкон.

Спостерігайте за змінами, порівнюючи стан гілочок в групі та на підвіконні, порівняйте їх зі станом дерев на подвір'ї.

Висновок: для росту та розвитку рослин окрім води потрібне тепло.

Дидактичні ігри та вправи

1. «З якого дерева, куша листочок?» Упізнати листочок калини.
2. «Якої гілочки дітки?». Впізнати гілку та ягідки .
3. «Впізнай за описом». Упізнати за описом калину серед інших рослин.
4. «Калиновий листочок — лети до діточок». Вибирати з-поміж іншого листя калинове, описувати його.
5. «Калинове обличчя». Розрізні картинки.
7. «Коли це буває». Впізнавати калину в різні пори року.
8. «Хто що чує?». Звуки комах, голоси пташок на калині.
9. «Ягідки калини, наче намистини». Опис ягід калини.
10. «Калиновий віночок». Опис квітки калини: будова, форма, структура, колір.
11. «Полічи ягідки ». З'єднати ягідки з відповідною цифрою, яка відповідає їх кількості на гроні.
12. «Домалюй ягідки». Намалювати ягоди на гроні відповідно цифрі.

Трудова діяльність

Осінь

1. Збирання листочків.
2. Виготовлення букетів з осіннього листя.
3. Виготовлення іграшок-прикрас з калинових зерняток.
4. Ознайомити з правилами засушування листя та виготовлення аплікацій.
5. Прибирання опалого листя.
6. Заготівля ягід калини для лікувального чаю.

Зима

1. «Швидка допомога» — нагорнути під кущ калини снігові кучугури.
2. Виготовити та повісити годівнички для птахів на гіллі калини.
3. Прикрасити кущ калини, мов новорічну ялинку під час різдвяних свят.

Весна

1. Повісити шпаківню до прильоту шпаків, які повернуться з вирію.
2. «Швидка допомога»: обкопування землі навколо куща.
3. Виготовлення оберегів із солоного тіста на свято «Стрітєння», розміщення їх на гілочках калини.
4. Прикрасити кущ кольоровими писанками до свята Великодня.

Літо

1. Прикрасити калину різнокольоровими стрічками до зустрічі літа.
2. «Швидка допомога»: поливати кущ у спекотні дні.

Образ каліни в художніх творах

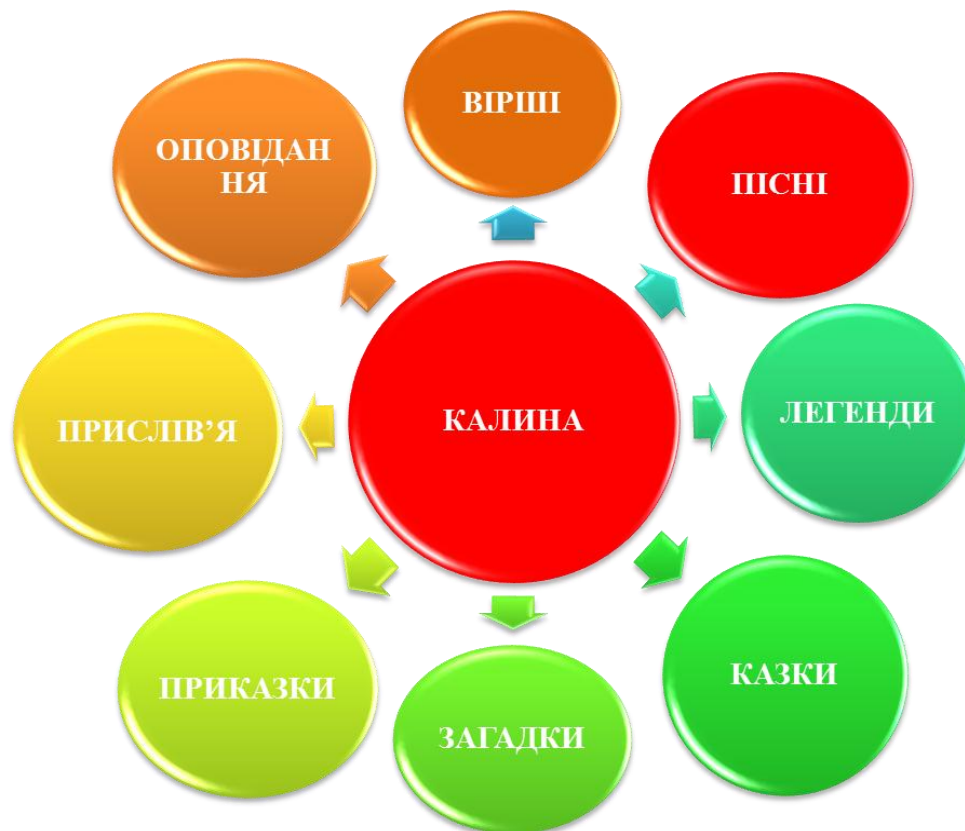
Калину віддавна вважали символом дівочої краси та долі. Вона фігурує в багатьох народних казках, думах, переказах. Герої казок грають на калиновій сопілці, перемагають багатоголового змія на калиновому мості.

Цю рослину разом із барвінком широко використовували і в різноманітних народних обрядах. Так, на весільних церемоніях кетягами каліни прикрашали коровай, калиновим цвітом та ягодами оздоблювали весільне дерево - гільце.

Водночас похилена над водою калина нагадувала про смуток та журбу.

Часто згадується калина в українських прислів'ях, загадках, а найбільше - в піснях, тому її вважають царицею народних пісень.

Калина — це символ красивої української дівчини, символ дитини, символ України. Калина — це не тільки окраса, це й глибокий символ, наша спадщина.

Вірші про қалыну

Калинонька

Серед поля, край села

Калинонька зацвіла

Ніби дівчина в віночку

У вишиваній сорочці

Русу косу заплела.

Л. Біда

Калинонька

Ось калина над водою

Віти стеле по воді.

Хто це щедрою рукою

Їй намистечко надів?

Червонясте променисте,

Розцвітає, як вогні.

Дай хоч трошечки намиста,

Калинонько і мені.

Марія Познанська

Червона калино, чого в лузі гнешся?

Червона калино, чого в лузі гнешся?

Чого в лузі гнешся?

Чи світла не любиш, до сонця не пнешся?

До сонця не пнешся?

Чи жаль тобі цвіту на радощі світу?

На радощі світу?

Чи бурі боїшся, чи грому з блакиту?

Чи грому з блакиту?

Не жаль мені цвіту, не страшно і грому,
Не страшно і грому,
І світло люблю я, купаюся в ньому.
Купаюся в ньому.
Та вгору не пнуса, бо сили не маю,
Бо сили не маю,
Червоні ягідки додолу схиляю.
Додолу схиляю.
Я вгору не пнуса, я дубам не пара,
Я дубам не пара,
Та ти мене, дубе, отінив, як хмара,
Отінив, як хмара.

Іван Франко

Біля річки

Прийшли до річки дві верби
З маленьким вербенятком.
Прийшла калина зі своїм
Малим калиненятком.
Прийшла і вільха з вільшенням,
Тополя з тополятком.
Та й залишились тут усі,
Щоб потім гаєм розростись,
Зеленим гаєм стати.

Леся Силенко

Слово

А України мова —
Мов те сонце дзвінкотюче,
Мов те золото блискуче,
Вся і давність, і обнова —

Українська мова.

Розцвітай же, слово,
І в родині, і у школі,
Й на заводі, і у полі
Пречудесно, пречудово

Розцвітай же, слово!

Хай ізнов калина
Червоніє, достигає,
Всьому світу заявляє:
Я — країна Україна —
На горі калина!

П. Тичина

Зацвітає калина
Зацвітає калина,
Зеленіє ліщина,
Степом котиться диво - луна.
Це моя Україна,
Це моя Батьківщина,
Що як тато і мама - одна.

А. Камінчик

Ягідки-блискітки

Взяв мороз в долоні

Кетяги червоні.

Здивувався: - Звідки

Ягідки-блискітки?

Взимку я неначе

Отаких не бачив...

Чи вони на схилах

У снігах бродили?

Підліта синиця -

Пташечка-хитриця

Та й морозу каже:

То цукерки наші!

В. Скуратівський

Зимова калина

Все жахав мороз калину:

- Побілієш ти, як сніг,

- Заморожу до загину.

- Заморозити ж не зміг.

Червоніла, пламеніла,

Грона жевріли, як жар,

Не лякалася, не біліла

- Не калина, а пожар.

А коли прибїгли діти,

Любо мовила вона:

- Ви мене в коші беріте,

Я морожена - смачна.

Зустрічали з пиріжками
Свій Новий щасливий рік.

І солодкими цівками
Лився їм на губи сік.

Платон Воронько

Тече вода з-під явора
Яром на долину.

Пишається над водою
Червона калина.

Пишається калинонька,
Явор молодіє,

А кругом їх верболози
Й лози зеленіють.

Тече вода із-за гаю
Та попід горою.

Хлюпочуться качаточка
Помеж осокою.

А качечка впливає
З качуром за ними,
Ловить ряску, розмовляє
З дітками своїми.

Тече вода край города.

Вода ставом стала.

Прийшло дівча воду брати,
Брало, заспівало.

Вийшли з хати батько й мати
В садок погуляти,

Порадитись, кого б то їм

Своїм зятем звати? *Т. Г. Шевченко*

Зацвіла в долині

Зацвіла в долині
Червона калина,
Ніби засміялась
Дівчина-дитина.
Любо, любо стало,
Пташечка зраділа
І защебетала.
Почула дівчина
І в білій свитині
З біленької хати
Вийшла погуляти
У гай на долину.

Тарас Шевченко

Горобчик

На морозі, як жарини,
В лузі ягоди калини.
„Жив-жив-жив!“ -
Дзьобнув ягідку й ожив,
Я ледь з голоду не згинув,
Красно дякую, калино.

Калина

Схилилася калина на воду,
Дивилась на красную вроду,
Горобчики з поля летіли,
Всі ягоди з неї об'їли.
У сумі калинонька мила
Все листя у воду зронила
Прийшли за вітрами морози
Замерзли в калиноньки сльози.

Калина

Я - калина земна краса
Для людей я - лікування
Пташкам завжди корисна і смачна
А ще я - символ поетичний
Кущ у мене пишний
Так, я калина,
З якої починається ненька - Україна.

Калина

Стоїть над водою червона калина...
Віками про неї складають пісні, -
Це образ твій світлий, моя Україно,
Він чистий і ніжний, як цвіт навесні.
На битву за волю і честь Батьківщини
Козак воювати далеко іде,

А вдома калина і мила дівчина,
Що довго і вірно коханого жде.
У січах кривавих, де смерть або рани,
Звитяжці кріпили до волі жагу.
І кров їх гаряча горіла багряно,
Мов грона калини, на білім снігу.
Не всі із походів далеких вертались -
Життя їх забрали жорстокі бої,
На їхніх могилах калини зростали,
В зажурі схиляючи віти свої...
Калино, калино, квітуй у долині,
Пишайся рум'яно над синню води,
Ввібрала ти в себе красу України
І будеш у серці народу завжди.

Микола Верещака

На вічну пам'ять Котляревському

Сонце гріє, вітер віє
З поля на долину,
Над водою гне вербою
Червону калину;
На калині одиноке
Гніздечко гойдає, –
А де ж дівся соловейко?
Не питай, не знає.
Згадай лихо – та й байдуже...
Минулось... пропало...

Згадай добре – серце в'яне:

Чому не осталося?

Отож гляну та згадаю:

Було, як смеркає,

Защербече на калині –

Ніхто не минає.

Чи багатий, кого доля,

Як мати дитину,

Убирає, доглядає, –

Не мине калину.

Чи сирота, що до світа

Встає працювати,

Опиниться, послухає;

Мов батько та мати

Розпитують, розмовляють, –

Серце б'ється, любо...

І світ божий як Великдень,

І люди як люди.

Чи дівчина, що милого

Щодень виглядає,

В'яне, сохне сиротою,

Де дітись не знає;

Піде на шлях подивитись,

Поплакати в лози, –

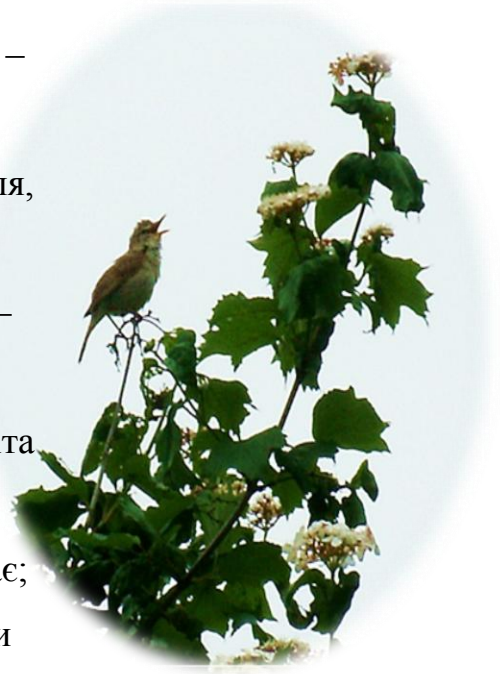
Защербече соловейко –

Сохнуть дрібні сльози.

Послухає, усміхнеться,

Піде темним гаєм...

Ніби з милим розмовляла...

А він знай співає...

Т.Г.Шевченко

Калина

На городі біля тину

Чепурилася калина.

Почепила ягід грона,

Мов намистечко червоне,

І співала ніжно й тихо:

- Не робіть калині лиха,

Не ламайте, бо калина –

Це маленька Україна!

Ярослав Скидан

Зарум'янила осінь калину

Зарум'янила осінь калину,

У червоне намисто вдягла.

У погожу та сонячну днину

Павутинку струни натягла.

Щоб на ній грав вітрець колискову

І приносив мелодію в сни.

Щоб оспівував осінь чудову

І надію давав для весни.

Красоткіна Н. Г.

Що це за красуня?...

Що це за красуня в нашому садочку,
У легкому, білому ніжному віночку?..

Це калини кущик зацвіта весною,

Радує усіх нас дивною красою...

А як прийде осінь і пожовкне листя,

Одягне калина червоне намисто...

Ягідки калини – символ України,

Це краса дівоча ніжна й непорочна.

Надія М.

Калина

Колишися, калинонько, колишися,

Зеленими листочками розпишися.

Сонячним промінням розмалюйся,

Ще й з тим вітром буйнесеньким розцілуйся.

Ще й срібною росою вмийся чисто,

Надінь свої ягідочки, як намисто.

Буде тобі, калинонько так весело,

Як поглянеш в чисту річку, як в глядило.

Марійка Підгірянкa

Калина

Козак умирає, дівчинонька плаче:

«Візьми ж мене в сиру землю з собою, козаче!»

– Ой, коли ж ти справді вірняя дівчина,

Буде з тебе на могилі хороша калина.
«Ой, що ж тобі, милий, з того за потіха,
Щоб я мала червоніти серед мого лиха?
Ой, що ж тобі, милий, з того за відрада,
Щоб я мала процвітати, як мені досада?»

Чи то ж тобі стане миліш домовина,
Як я буду зеленіти – німа деревина?»
– Як упадуть роси на ранні покоси,
То не в мою домовину, а на твої коси,
Як припече сонце веснянії квіти,
Хай не в'ялить моїх костей, тільки твої віти.
Ой, так не затужить і рідная ненька,
Як ти, моя калинонько, моя жалібненька...

Ой, ще ж над миленьким не зроста й травиця,
Як вже стала калиною мила-жалібниця.
Дивуються люди і малії діти,
Що такої пригодоньки не видали в світі:
«Чия то могила в полі при дорозі,
Що над нею калинонька цвіте на морозі,
Що на тій калині листя кучеряві,
А між цвітом білесеньким ягідки криваві».
Шуміла калина листом зелененьким:
«Ой, що ж се я німа стою над моїм миленьким?
Поки ніж не крає, дерево не грає.
А хто вріже глибоченько, тому заспіває.
А хто вріже гілку, заграє в сопілку,
То той собі в серце пустить калинову стрілку».

Леся Українка

Мальви і калина

Мальви і калина – це моя країна,
Це моя барвиста люба Україна!
В ній щебече птаха пісню на світанку
І вдягають люди гарну вишиванку!
Соняхи й волошки квітнуть на матусі,
В чорнобривцях плаття гарне на бабусі,
В вишиванці тато з дідом, як дубочки,
Оберіг-узори одягли синочки!
Так цвітуть на людях українські квіти,
Щоб росли щасливо у Вкраїні діти!

Наталя Гуркіна

Біля лугу стояла калина,

На калині гніздечко було -
Соловейкова дружна родина
Його звилася собі на добро.
І проходячи мимо калини,
Я завжди зупинявся на мить -
Прислухавсь, як погожої днини
Соловейкова пісня звучить.

Соловей і калина одвічні
Обереги моєї землі -
України то символи вічні,
Наче промені сонця ясні.
І допоки на нашій калині
Соловей буде пісню співать -
Будеш жити і ти, Україно,
І нікому тебе не здолать!

Калина

Калина пишним білим цвітом
Покрила квіти навесні.
А восени, як згасне літо,
Дарує ягідки рясні.
Зриваймо кетяги калини,
Не забуваймо лиш про те:
Калина – символ України,
Калина – дерево святе.

Н. Лебідь

Що це за красуня?...

Що це за красуня
в нашому садочку,
У легкому, білому
ніжному віночку?..
Це калини кущик

зацвіта весною,
радує усіх нас
дивною красою...
А як прийде осінь
і пожовкне листя,
одягне калина
червоне намисто...
Ягідки калини -
символ України,
це краса дівоча
ніжна й непорочна.

Надія М.

Калина

На городі біля тину
Чепурилася калина.
Почепила ягід _грона,
Мов намистечко червоне,
І співала ніжно й тихо:
- Не робіть калині лиха,
Не ламайте, бо калина –
Це маленька Україна!

Ярослав Скидан

Калина

- Як тобі живеться, калинонько рясна?
Як тобі квітується, наша ти прекрасна?

І коли приходиться досягати час,
Червоними ягідками пригощати нас?

Так, авжеж! А як без цього? –

Відповідь вона дала, -

Я ясню, червонію, дивлячись на вас,
Допомогу пропоную, коли треба вам.

З мене навіть смачний чай може утворитись,

А вживайте ви його, щоб не застудитись.

І весільний каравай мною прикрашають,
Щастя, радості й добра молодим бажають.

Поважають всі мене з далекої днини,

І того сама я стала символом країни.

Юліана Пошвенчук

Калинонька

Біля хати, коло тину,

Посадила я калину.

Кожен день я поливала,

До калини промовляла:

- Ти, калинонько, цвіти,

Свої ягідки роди.

Мила, радісна моя,

Ти красуня розцвіла.

Сонце радо зігріває,

Та й промінням освітляє
А коли прийде зима,
Нас калинонька рясна
Ягідками пригощає
І здоров'я всім бажає.
Вікторія Гримевич

Український віночок

У віночку нашім
Різнобарвні квіти —
Символ України

І дарунок літа.

Тож усім на нього
Подивитись любо:

Гілочку зелену

Узяли у дуба,

Квіточку любистку,

Щоб усіх любили,

У барвінку листя,

Аби довго жили.

Чорнобривців квіти,

Щоб чорніли брови,

Кетяги калини —

Для краси й любові.

У вінок вплітають

Колосочки жита,

Щоб могли багато

І в достатку жити.
А в червонім маку,
Що цвіте у полі,
Кров людей, пролита
У боях за волю.
Є ще різні квіти
В нашім ріднім краї,
Їх веселе літо
У вінок влітає.

Л. Савчук

Пісні про қалыну

„Калинова пісня”

Сл. М. Сингаївського, муз. В. Верменича

1. Калино весела
Калино червона,
Люблю твоє листя (2 р.)
Та росяні грона.
2. Сонцем знов налита,
І сама від сонця.
Звисли, мов намисто, (2 р.)
Калинові гронця.
3. Сонечком налита
Чистою росюю,
Ой, калино - цвіте, (2 р.)
Радісною з тобою.
4. До нашої стежки
Нахилилась віттям,
Зоряно з тобою (2 р.)
Матері і дітям.
5. Калино, чарівна Калино,
То від тебе сяє (2 р.)
Зоря промениста.

Пісня „Про Україну”

Сл. М. Гринчука, муз. С. Яреми

1. Дівчина-калина
В білому віночку
Вийшла із хатини,
Стала на горбочку.
2. А як заспівала
Солов'їно - дзвінко
В лісі розселила
Килими з барвінку.
3. Золотила ниву,
Голубила небо,
Дітвору щасливу

Кликала до себе.
4. Кличе всіх щоднини
До краси і згоди
Пісня України,
Що єдна народи.

При долині кущ калини

Українська народна пісня.

При долині кущ калини нахилився до води.
Ти скажи, скажи, калино, як попала ти сюди.
Ти скажи, скажи, калино, як попала ти сюди.
Якось ранньою весною козак бравий прискакав.
Милувався довго мною, а тоді з собою взяв.
Милувався довго мною, а тоді з собою взяв.
Він хотів мене калину посадить в своїм саду.
Не довів і в полі кинув — думав, що я пропаду.
Не довів і в полі кинув — думав, що я пропаду.

Я за землю ухопилась, стала на ноги свої.
І навіки поселилась де вода і солов'ї.
І навіки поселилась де вода і солов'ї.
І не дми на мене, вітре, я тепер не пропаду.
Наді мною сонце світить і надалі я цвіту.
Наді мною сонце світить і надалі я цвіту.

Хоровод „Ой, ягіл, ягілочку”

(Усередині дівчина-калина)

Ой ягіл, ягілочку,
Умилася гарнесенько,
Устала ранесенько,
Панчішки поскидала,
Головоньку розчесала.
Возьми, дівко, в боки,
Покажи свої скоки,
Гнися, калинонько, гнися,
Дівчинонько, не журися.

З калинового цвіту
Вибирай собі квіту,
З калинового лугу
Вибирай собі другу,
З калинового плетю
Вибирай собі третю.
З калинового мосту
Вибирай собі шосту.
З калинового лому
Вибирай собі сьому.
З хрещатого барвінку
Вибирай собі дівку.

Калина в цвіту - це прикмета дівування, це дівчина на виданні.

Ой на горі калина,
Там дівчина ходила,
Калиноньку ламала,
На козака кидала.

Пов'язана в пучечки калина - зв'язана шлюбом дівчина.

Пісня „Там на калиновім кущі”

1. Там на калиновім кущі
Там соловейко щебетав.

Додому я просилася,
А він мене все не пускав.

2. - Козаче мій, то ж я твоя,

Пусти мене. Зійшла зоря.

Проснеться матінка моя,
Спитає, де гуляла я.

3. - А ти скажи їй в отвiт,

Яка була чарівна ніч.

Весна іде, красу несе,

Тій красі радіє все.

4. - Дочко моя, не в тому річ,

Де ти гуляла цілу ніч.

Чому розплетена коса,

А на очах блищить сльоза.

5. - Коса розплетена тому,

Що їй подружка розплела.

А на очах блищить того -

За зраду милого мого.

6. - Мамцю моя, ти вже стара,

А я весела, молода.

Я жити хочу, я люблю,

Мамо, не лай доню свою.

Пісня „Зоряна калина”

1. Говорила мати сину

- Не забудься, сину, -

Як будуєш хату -

Посади калину.

2. Білий кущ калини -

Радість України.

А вогнисті грона -

Наша кров червона.

3. Зоряна калина -

І краса і врода

Нашої країни,

Нашого народу.

4. Пам'ятай же, сину,

Що казала мати,

Посади калину

В себе біля хати.

Немає України без калини

Сл. Г. Клок, муз. М. Ведмедеві

1. Немає України без калини,

Як і нема без пісні солов'я:

А ми - народ, зернина від зернини,

В біді і щасті - ми одна сім'я.

2. Немає України без тополі,

Як і нема без сонця сяйва дня.

Ти без коріння - перекотиполе,

А корінь там, де вся твоя рідня.

3. Без рушників немає України,
Як без любові і життя нема.
Душа без України - мов руїна,
Пуста і мертва, холодно-німа.

4. Немає України без вербиці,
Без сивого Славутича-Дніпра.
Нап'юся живодайної водиці,
В ній зачерпну любові і добра!

Червона калина

Гей у лузі червона калина похилилася
Чогось наша славна Україна зажурилася.
А ми тую червону калину підіймемо.
А ми нашу славну Україну, гей-гей, розвеселимо.
Марширують наші добровольці
Визволяти братів-українців визволимо.
А ми братів українців визволимо.
А ми нашу Україну, гей-гей, розвеселимо.
Гей у полі ярої пшенички золотистий лан,
Розпочали Стрільці українські з ворогами тан,
А ми ту ярую пшеничку ізберемо.
А ми нашу славну Україну, гей-гей, розвеселимо.
Як повіє буйнесенький вітер з широких степів.
То прославить по всій Україні січових Стрільців.
А ми тую стрілецьку славу збережемо,
А ми нашу славну Україну, гей-гей, розвеселимо.

Одна калина

Слова: Віталія Куровського

Музика: Руслан Квінта

1. Сумно, сумно аж за край,

Не дивись на мене –

Грай музико, грай.

Зимно, зимно на душі,

Забирай що хочеш,

Тільки залиши.

Приспів:

Одну калину за вікном,

Одну родину за столом,

Одну стежину, щоб до дому йшла сама.

Одну любов на все життя,

Одну журбу до забуття

І Україну, бо в нас іншої нема.

2. Сумно, сумно аж за край,

Та чого ж ти плачеш -

Грай музико, грай.

Крапля горя не зал'є,

Наливай, козаче, бо у нас ще є.

3. Сумно, так і не засну,

Краще буду думать про свою весну,

Тай піду за небокрай,

Вперше, як востаннє -

Грай музико, грай.

Ой у лузі калина стояла

Ой у лузі калина стояла,
Ту калину дівчина ламала.
Ту калину дівчина ламала,
Вона всіх парубків чарувала.
Лиш одному нічого не шкодить,
Він до неї щовечора ходить.
– Ти, дівчино, лиця рум'яного,
Полюби ти мене молодого.
– Ой рада б я вас усіх кохати,
Та боюся козацької зради.
– Не рубав я у лузі калини,
То й не зраджу молоду дівчину.

Мій дідусь зробив сопілку
Із калинової гілки.
Як заграє, як заграє...
Скільки він мелодій знає!
Я насмілився спитати,
Де він так навчився грати.
Посміхнувсь дідусь лукаво:
- У калини біля ставу.

Дідусь мені сопілку калинову
Дідусь мені сопілку калинову
В дворі на сонці вправно майстрував,
А я сидів та в очі зазиравав
І слухав дідусеву тиху мову.
Коли зробив сопілку, приладнав
До неї пищик — пісенька шовкова
Так полилась іскристо й веселково,
Що я незчусь, як затанцював.
Стояла на порозі наша мати,
Щасливо посміхалась і мені
Казала: «Не скачи, а вчися грати!..»
Спасибі, мамо, що мене навчили
Любити невмирущі ті пісні, —
Вони мені людські серця відкрили...

Грінчак Василь

На калині мене мати колихала
На калині мене мати колихала
Щастя, долі в чистім полі виглядала,
Ой, калинонько червона, нахилися,
Від землі ти сили-соку наберися.
Та літа давно минули-одлунали,
Як мене гілля високе колихало.
Знов калина коло млина розквітає,
Мого рідного синочка забавляє.
Виростай же, мій синочку, мій соколе.

Тобі щастям колоситься рідне поле,
Пролягла тобі на полі путь орлина
І в дорогу проводжає цвіт калини...

Ой, чого та калина віти похилила

Ой, чого та калина віти похилила –

Чи багато цвіту, чи тяжка роса?..

Ой, чого так рано мама посивіла?

А була у неї золота коса.

Мамині дороги, мамині тривоги

Простелила доля у незнану даль.

За ворота вийде, стане край дороги,

В коси заплітає сивини печаль.

Стеляться тумани долами-лугами,

Стеляться тумани на глибокі сни...

Гей, дорого дальня, поверни до мами

Буде в її косах менше сивини.

І. Чернецький

Червона калина

Як вбивали братів, славних козаченьків,

Вражі бусурмани, вішали на гак.

Глянувши востаннє на цей світ біленький,

У смертну годину козак мовив так:

Хай живе, хай живе вільна Україна.

Хай живуть, хай живуть вічно козаки.
Хай живе, хай цвіте червона калина.
Нехай згинуть воріженьки на вічні віки.
Хто живе на світі і хто жити буде,
Хто шляхи козацькі буде ще топтати,
Щоб буяла доля, щоб раділи люди, –
Дай їм, Бог, востаннє ці слова сказати.

Колискова

(співають мати і донечка)

Спи, дитино, бо покину,
Сама піду по калину,
Наламаю калиноньки
Та й покладу в головоньки.

А калина буде цвісти,
А дитина буде рости.

Колискова

(виконують мама і дівчинка)

Ой повішу колісочку та й на калиноньку,
Буде вітер колихати любу дитиноньку.
Буде вітер повівати, калину хитати.
Хибний дощик буде йти, дитя напувати.
Пташки будуть прилітати, дитині співати.

Колискова

(виконує мама з сином)

Люлю, дитя, спати, бо пішла десь мати.

Пішла на долину ламати калину.

А-а-а! А-а-а! А-а-а! А-а-а!

Калину ламати, дитя напувати.

Щоб росло здорове й мало чорні брови.

Ще й рум'яні щічки, ой поспи де трішки.

А-а-а! А-а-а! А-а-а! А-а-а!

Легенди про қалину

Про Калинку і Килинку

Жили собі мати і донька. Була донька дуже гарна і вміла людей лікувати. Одного разу Калинка у степу зілля збирала, там побачив її пан і хотів собі за жінку взяти. Втікала Калинка скільки сили мала, аж ось попереду річка, а далі вже і бігти нікуди. Вилізла Калинка на вербу, стрибнула у воду і втопилася. Кожного дня приходила на берег стара Килина - тужила за дочкою. Вросли у берег ноги старенької міцним корінням, руки стали вітами гнучкими, а серце перетворилося на калинові ягідки, що щедро дарує калина людям і пташкам, по сей день людей лікує.

Легенда Поділля

Було це давно-давно, ще у ті давні часи, коли на нашу землю без кінця нападали турки та татари. Була неділя. Все село гуляло на весіллі у Калинки. Та раптом, мов чорна хмара, налетіли татари. Усі чоловіки кинулися захищати село, а дівчата, щоб не потрапити у полон, тікали до болота. Вони навіть відірвалися від погоні, але болото затягнуло їх.

Там, де дівчата потонули, з часом вирости кущі з червоно - вогняними ягодами. Дали люди їм назву калина. Відтоді росте і красується в наших краях калина. Старі люди кажуть, щоб калина довше зберігала свої цілющі властивості, краще зривати ягоди саме в неділю.

Про калину

Легенда Подніпров'я (Наддніпрянщини)

В давні часи дівчат називали не так, як тепер. Одну дівчину звали Калина. Йшла вона мимо городів, левад, лугів. А ось і криниця. Задивилася Калинка на свою красу, а була дуже гарна. А тут чує голос з криниці:

— Не дивись довго у воду, бо калиною станеш.

Не послухалась дівчина та й зачерпнула водички. І перетворилася в калину, гарний, густий кущ. Зашуміла листям, всіма своїми стеблами-суглобами потяглася до людей, до сонця, вітру, хмар:

— Верніть мені дівочу вроду. Але ніхто її не хотів слухати, всім було байдуже. Минав час. Якось пролітав мимо журавель, задивився він на калину, зажурену та одиноку. Накинув він на неї червоне намисто і стала вона краща, як була. Так і залишився він з нею до цих пір. Напував її водою і беріг від всього злого. А в народі криниця, журавель і калина — символи краси, добра, вічності природи і кохання.

Про калину

Легенда Полтавщини

Гнали турки наших українок-полонянок на чужину. А вночі стали спочивати біля води. Щоб не дісталася краса їхня ворогові, дівчата різали обличчя гострою осокою. Капала дівоча кров, а на тому місці, де це було виростали кущики червоної калини.

І тужила верба над гіркою долею своїх синів і дочок. А калина, овіяна вітром, омита росою, стояла красива та горда. І тільки сонце сміло цілувати її кетяги, червоні, як уста дівочі.

Легенда про вербу та калину

Жили колись в одному селі мати Вербена та її дочка Калина. Мудра й мила зростала дівчинка – мало хто вже таких діток пам’ятає. А до того ж чарівниця вона була: всі трави із землі піднімала, пташок лікувала, дерева від хвороб рятувала. Не було дитини вродливішої і добрішої душею. Та довідались про чарівницю Калину вороги. Вирішили її згубити, щоб землю українську багату завоювати, хворості і зло на людей напустити.

День був ясний, мов золотом гаптований, коли пішла дівчинка коси травами розчісувати, горобчиків годувати, льон, дощем прибитий із землі піднімати. Довго ходила Калина, стомилася, до криниці прибилася. Схилилася над нею, у жменю води взяла і краплиночку пташці дала. Аж раптом почула рідний неньчин голос із здаля: «Калино, Калино, не пий водиці...» Дівчина дуже хотіла пити й не звернула на це увагу. Та тільки-но перші краплі до губ піднесла, пташина маленька крилом їх знесла. Вдруге воду до губ піднесла – і навек деревом – калиною над водою зросла...

Бігла мати. Плакала. Шукала, та вже доньки любої не застала. Натомість гарне і пишне деревце стояло, сльозинки-намистинки сіяло. Схилилася мати над криницею, затулила серцем ту воду-кровицю і проросла над нею вербицею. Минуло від тоді багато років, та матуся-верба все оберігає водні джерела, аби люди ніколи не зазнали лихих чарів.

Легенда про калину

Росте в бабусі біля її хати великий куц калини. Хатина ніби сховалася в затінку куца — така велична й пишна виросла калина. Восени схиляє свої

кетяги додолу, ніби проситься в руки: візьми мене. Я милуюся її червоними ягодами й пригадую почуте від старих людей.

...Було це дуже-дуже давно, ще тоді, коли часто на широкі українські степи налітали турецькі загарбники та орди татарські. Були завойовники надзвичайно жорстокими, й після їхнього набігу горіли хати, плакали матері, діти, просили захисту старі та немічні люди, пустою на довгі роки ставала земля. Мали вороги кам'яне та безжалісне серце: вони рубали всіх своїми кривими шаблями. Пролитася кров, лилися сльози, стогін і дитячий плач стелився по українській землі й здіймався до самого неба.

Та не всіх убивали поневолювачі. Молодих дівчат і хлопців забирали в полон і гнали в далеку й невідому країну. Хлопців перетворювали на бездушних яничар, а дівчат продавали на невільничому ринку в рабство.

В одному селі росли й розцвітали надзвичайно красиві та працьовиті дівчата. Одного разу, коли на село напали татари, мужня й дуже красива дівчина, обдуривши ворогів, завела їх у непрохідні хащі — нібито вивести на дорогу. Та завела вона їх у такі нетрі, непрохідні болота, що вони всі там загинули. Хан велів стратити дівчину, і вірні його слуги виконали наказ. Полилася гаряча кров... і де та кров на землю впала — калиною стала.

Кажуть, що саме з того часу ягоди калини стали схожими на краплинки крові, а насіння ягідок — на серце. Ось яка легенда пов'язана з калиною, ось чому ці ягоди так шанують в Україні.

...Я милуюся калиною, яка простягає мені свої кетяги, ніби передає вітання з далекого минулого.

Калина і Килина

Дівчина Килина збирала у лісі ягоди і раптом побачила, що вороги - татари йдуть до села. Побігла вона у село і попередила односельців. Сміливо кинулись до бою козаки, але в багато разів більше було ворогів - спалили

село, а Килину - дівчину-красуню у полон взяли. За те, що оповістила село, відтяли їй голову, і виріс на тому місці чудо-кущ, що за ім'ям дівчини

Калиною нарекли. Люблять і пам'ятають люди Килину, а калина стала своєрідною пам'яткою про рідну землю, оберегом українців.

Козацька легенда

Билися козаки за волю, за рідну країну. І був серед них Іван - козак. Дуже гарно грав на сопілці хлопець. Одного разу смертельно поранили його в бою. Скликав він друзів і попросив: "Побратими, в чистім полі насипте могилу. Посадіть в головах червону калину:

«Будуть птахи пролітати каліноньку їсти,
Будуть мені приносити від родини вісті».

Поховали козаки Івана і встромили у головах сопілку. Прилітали пташки, приходила старенька ненька - плакати над могилою сина. Від сліз її проросла калинова сопілка - виріс гарний кущ. Навесні нагадував він Івану наречену, восени - рідну матінку.

Найкраща

Наскочили татари, захопили у полон дівчат і погнали у неволю. Була серед них і Марина - найкраща дівчина. Яюсь втекла вона від охорони вночі. Тікала, тікала, напевно б утекла, та зачепилася своїм червоним намистом. Розірвалася нитка і там, де впали намистинки, проклюнулися навесні тоненькі пагінці, що стали потім розлогими кущами калини. Навесні бувають білизнаю, наче наречені, а восени палахкотять цвітом любові до рідної землі. Гірка калина, як доля у неволі, і гарна, як рідна земля-матінка - найкраща!!!

Наречені

Кохав козак дівчину і хотіли одружитися, але не могли, то став хлопець тереном, а дівчина калиною. То терен колючий, що дівчину оберігає, а калина гірка - за милим сумує. Приходять у поле матері, плачуть:

Вийшла сива мати того терну рвати;

Дівчиноньки мати калини ламати:

«Це ж не тереночок –

Любий мій синочок!

А це не калина - це моя дитина!»

Легенда про сестричок

Жила за татарської навали удова. Мала двох дівочок-квіточок. Гарні дівки вродилися, як писанки. З лиця воду, кажуть, пити можна. А майстрині! Чого лише не вміли - шили, пряли, вишивали, квіти росли, хліб косили їх роботящі вправні руки... Прийшла біда - напали на село вороги... Запалали оселі, заплакали діти. Покликала мати дівчат: "Тікайте любі, краще смерть, ніж ворожа неволя". Схоронилися дівчата в лісі за селом... Спалили, пограбували село татари, лишивши згарище поїхали собі. Повернулися дівоньки - ні хати, ні матусі, лиш згарище. Заплакали дочки... Від сліз дівочих, що скочувалися з личок чарівних, виріс на згарищі кущ. А що матір звали Килиною, то в пам'ять про неї нарекли дівки рослину КАЛИНОК.

Бує вона красою нареченої навесні, красою материнства та зрілості восени. Від народження до спочинку супроводжує людину калина - щастя - долю дарує, від бід захищає, щиро, як матусине серце, душа, руки, очі...

Придивись до кущика калини, а краще прикрась ним свій двір, сад, вулицю на честь непересічної і великої материнської любові, що править світом. Хай у всьому світові цвіте - бує - промовляє: «Українському козацькому роду довіку нема переводу».

Легенда Полтавщини

Колись дуже давно жили в нашому селі хлопець Клим та дівчина Лина. Підросли, покохали одне одного та й одружилися. Жили дружно, весело. Разом вранці сонечко зустрічали, а ввечері проводжали на спочинок.

Незабаром у них народилася донечка. Така красуня! На згадку про народження доньки вирішили батьки посадити деревце. Звичай такий на Україні був. Климові хотілося посадити незвичайне деревце, таке ж гарне, як його донечка. Пішов чоловік на пошуки до лісу. Бродив, бродив — нічого знайти не може. Аж раптом побачив гарний кущ, вкритий пишним білим цвітом. Викопав Клим бережно кущик з рідною землею та й посадив біля двору.

Росте дівчинка, гарнішає. А кущик і собі росте, зеленіє. Навесні вкриваються білим цвітом, восени — радує всіх червоними ягідками. Хто не йде мимо двору, кущиком милується, ніби щастю Кліма і Лини радіє.

З того часу почали люди і собі садити зеленого кущика біля двору, щоб щастя в домі поселилося. А кущ, що спочатку назви не мав, почали калиною називати, а донечку Кліма і Лини назвали Килинкою.

І ось розцвіло село калиною та красою дівочою. Народився синочок — тато дуба саджає, а народилася донечка — калиноньку. На щастя, на долю. Кущ калини не тільки красу має, він здоров'я повертає. Ось яка наша калинонька!

Казки та оповідання про қалину

Калинка

Колись давно-давно в одному селі жила привітна й ласкава дівчинка. Звали ту дівчинку Калинкою. Дуже вона любила квіти. Яких тільки квітів не росло у неї попідвіконню! Їх вона попереносила з лісу. Видно, й рослинам була до вподоби ця маленька дівчинка, бо ще жоден кущик, жодне стебельце не зів'яло. Всі люди в селі любили Калинку за її добре та щире серце.

Навесні Калинка, як завжди, пішла в ліс. Нелегко було їй сюди добиратися. Довгий курний шлях пролягав од села до лісу. А обабіч ні деревця, ні кущика. «Дай,— думає Калинка,— посаджу тут щось, нехай росте». Так і зробила. Викопала в гущавині лісу тонюсіньке стебельце і посадила край шляху. А щоб прийнялося воно, Калинка аж від своєї хати з криниці воду носила та поливала.

Звеселилося стебельце. Росло воно в гущавині, ніколи не бачило ясного сонечка і водиці не пило доволі. А тут, на привіллі, швидко розрослося у великий крислатий кущ.

Іде якимсь шляхом подорожній. Стомився, піт витирає. Бачить — рясний кущ. Підійшов ближче. Під кущем трава зеленіє. Польові квіти привітно голівками кивають. Пташечки між віттям радісно щебечуть. Ну як ти не сядеш тут перепочити?

Усміхнувся весело подорожній і сказав:

— Спасибі тим роботящим рукам, що цей кущ посадили, і тому доброму серцю, що його викохало!

Тут увесь кущ од сну стрепенувся.

Гіллячки напружились, листячко поширшало. Гульк — і враз уквився білим-білим цвітом.

Дивиться перехожий — що ж воно далі буде? Обсипавсь цвіт, замість нього ягоди червоні, як намистини, виблискують. І дивно — в кожній ягідці заховано зернятко, схоже на маленьке серце. Прийшла й Калинка до свого улюбленця — і здивувалась. Звідки такі зернятка?

А кущ нахилиється до неї і шепоче:

— Це на згадку про твоє добре серце. А щоб люди тебе не забули, подаруй мені своє ім'я, Калинко.

Від тоді всі так і називають той кущ, ту рослину — калиною.

Г. Демченко

Калина і Лисичка

Під однією хаткою ріс кущ Калини. Пройшло декілька років, він виріс великим і красивим. Ніхто не міг на милуватися кущем.

Прийшла осінь, обпало листячко. На кущі залишилися тільки червоні кетяги.

І ось одного дня маленькій ягідці захотілося подорожувати. Вона відірвалася од свого кетяга і покотилася до лісу. Там побачила нору лисички, в яку й закотилася.

Прийшла лисичка. Калина заховалася між листочками, щоб її Лисиця не побачила. Настала зима, і Калині стало холодно. Вона замерзла. Побачила це Лисичка і вкрила її своїм пухнастим хвостиком.

Отак Лисиця подружилася з Калиною.

Штрик Яна

Калина цвіте пізно

Жила собі дівчинка Марійка. На цю осінь вже в 3-й клас перейшла. Після уроків, пообідавши, біжить вона на город, а потім у сад. Тут Марійка господиня: нарве травички для кролів, опалі яблука позбирає, вичистить гарбузи, а їхнє насіння покладе сушитися на підвіконня. А мама з татом цілий день на роботі, у полі.

Сюди-туди походить дівчинка стежкою. Між похиленими чорнобривцями. То листя підмете, а то розжене молодих півників, що почали бійку.

Якось покликала її бабуся Марина, що поралась на сусідньому городі.

- Чуєш онучко! Я на своїй калині вже кетяги обламала. Час і тобі пообламувати, бо незабаром дощі почнуться!

- Зараз, бабусю! Дякую, що нагадали! - відгукнулася дівчинка.

Марійка розшукала кошика, а тоді ще трохи посиділа на траві біля калини. Затишно під цим розлоги кущем. У ньому й захватись можна, коли на когось образишся. І книжку почитати.

Пообламувала дівчинка червоні кетяги, поставила кошик з ягодами поряд із верандою і взялася пучечки в'язати. Аж коли це заходить у двір тітка Ольга. Марійка хутенько принесла стільця:

- Сідайте, тьотю!

- Та ніколи мені. На автобус треба встигнути. Оце ж їду в місто до дочки. Вона просить, щоб і на цілу зиму зоставалася. Щось я хворію часто і зараз кашляю, а в неї квартира тепла, простора... Заходила до вас попрощатися, - так мамі і перекажи. Ось вам пиріжків із яблуками та сливами принесла. Бувай здорова!

Провела Марійка свою гостю та й сіла пиріжки їсти. Налила в склянку молока, стала пити. Як же смачно! І враз дівчинці зробилося соромно-соромно. Згадала, що тьотя Оля все покашлювала, а вона, Марійка, не дала їй ані жменьки калини. Ну, це ж треба так - зовсім забула. Стояв біля порога

повний кошик гілочок, а вона й не поділилася. Калина від простуди чи не найкращі ліки. І Марійці мама давала пити чай з калиною, коли вона застудилася.

Ухопила дівчинка у фартушок пов'язані пучечки і вибігла на вулицю. Та тільки й побачила, як від'їхав автобус від зупинки і зник за лісом.

Швидко проминула зима. Ось і весна прийшла з теплими дощами.

Біля тітчиної хати порожньо. Ніхто туди не заходить і не виходить.

Облетіли з вишень білі пелюстки, а там і яблуні перецвіли. Лише калина і досі чорніє. Жодного листочка на всьому куші. А коли ж вона цвістиме?

Жаліється Марійка бабусі Марині:

- Така гарна у мене калина, та от жаль - здається, примерзла. Може, ще відійде?

Бабуся їй заперечує:

- Ох, то не від морозу вона всихає. Бруньки на ній уже назубились, а розкриватися не хочуть. То якась інша причина...

Марійка допитується:

- Яка ж то причина може бути?

- Бачиш, онучко, дарма калина завжди цвіте пізно. Наче прислухається, вагається. Усі дерева й трави дуже чутливі до зла і добра до людського слова. А калина - так особливо! Тобі видніше, за що вона могли на тебе нагніватись. Щось, мабуть, сталося, що цього року цвісти не хоче.

- Я починаю здогадуватись... От якби тітка Ольга додому вернулася. Я для неї три пучки ягід приберегла. А минулої осені, коли вона заходила до нас, якось не здогадалася з нею поділитися, - виправдовується дівчинка. - Більше нічого поганого і не пригадую.

- Бачили Ольгу в місті, весною вона знову розхворілася. Ти її не дочекаєшся. А коли надумаєш сама їхати до неї, то у мене адреса є - ось візьми.

Ходила Марійка замислена цілий день, а день той довгий-предовгий, бо вже були літні канікули. Надвечір вернулася мама із поля.

- Мамочко, ти в цю неділю збиралася їхати до Києва, еге ж? Візьми і мене з собою! - пригорнулася до неї дочка. - Мені дуже-дуже треба. Ми там знайдемо тьотю Олю, у мене її адреса є. Я перед нею так завинила! І перед калиною винна теж, то через мене вона сохне. Поливаю щодня, а жодна гілочка зеленіти не хоче.

Тут розповіла Марійка мамі все, як було.

Спохмурніла мама:

- Недобре ти, доню, повелася.

- А це правда, мамо що калина людську мову розуміє?

- Та не тільки калина! Кожна рослина все чує і відчуває.

- Та невже таки правда? - сумнівається дівчинка.

- Так, так. Учені досліджували це спеціальними електронними приладами. Коли рослини чують ласкаві, добрі голоси, тоді вони спокійно дихають і ростуть, як із води. А як почують слова холодні та байдужі, то лякаються, задихаються і не можуть рости. А від сердитого різкого крику ніжні квіти просто в'януть.

За якийсь тиждень приїхали мати з донькою до міста. Купивши, що треба, знайшли вони квартиру, в якій тепер жила тітка Ольга. Зраділа вона гостям, привітала, посадила у вітальні і стала розпитувати, які в рідному селі новини. Марійка мерщій і каже:

- Та все добре, все як було, тільки моя калина після зими чомусь не оживає. Пам'ятаєте, я вам не вділила ягід восени, - то ось привезла. Візьміть, будь ласка!

Тітка Ольга усміхнулася:

- Та ну що ти! Такі дрібниці! Та й мені незручно було просити... Усе гаразд, не мучся тим. Сідаймо чай пити!

Наступного дня увечері йшли Марійка з мамою рідною вулицею. Садиба у них відгороджена густим штахетом. Ще й брама є - висока, щільна, з дашком, - такі часто на Поліссі зустрінеш. От нічого дівчинці і не видно. Прислухається - а в їхньому садку соловейко щебече, аж луна котиться! Забігла вона у двір, глянула - калина за одну нічку і зазеленіла, і рясним цвітом вкрилася. Від вершечка до самого низу.

Коли рипнула стало тихо-тихо. Марійка навшпиньках підійшла до куша калини. Обережно-обережно...

І відтоді Марійчина калина цвіте щороку. Знає вже дівчинка, як її доглядати. Половину ягід вона людям роздає. А як дізнається, що хтось занедужав, то й останніми поділиться.

Т. Майданович

Калина біля хати

Калина теж була біля кожної хати: на щастя, на лік, на здоров'я. Чай з плодів калини гамував простуду, кора та корінь - хвороби жінок, а сама калина несла свою велику роль у житті наших предків, судила певними знаками.

Було видно і того, хто за неділю має іти до війська: цілий тиждень він носив прикрашений калиною капелюшок, аби „кулька кров його червоненьку десь не пролила”...

„Червона калина, а листя зелене,

Зачекай, дівчино, три рочки на мене...” - співали його побратими. Якщо по комусь плакали - про це скаже калина, яка у лузі або край води росла. Коли калина росла біля хати, то це означало що там хотіли, щоб не переводився рід, оскільки вона символізує родову кров...

Калині, що росла біля хати, ніхто не обламував гілок. Це могли зробити тільки тоді, коли дочка господарів робила погані справи. „Дивись, Катріно,

бо сама на своїй калині крачки урвеш", - казали матерію, коли чули, що її дочка чимось ганьбить себе, і мати вже знала, що з такою ганебницею має робити..

Калина мала ще два знаки, окрім родової крові: жаль і чистоту. Щоб показати жаль її садили у головах померлого, щоб показати чистоту - молодий до двору молодої по весіллі ніс крянги калини і чіпляв на воротах...

- Бих твою калину вітер не вломив, - казала мати дівчині вслід, коли виряджала її до вінця. Це - щоб вона житла чесною, справедливо, не гнівила Бога. Калина - рід, а тому нашу славу Україну теж порівнюють з калиною.

Гей у лузі червона калина похилилася,

Чогось наша слава Україна зажурилася...

А щоб наша слава Україна не журилася, наші діди та прадіди боролися за її щастя. Про це теж збереглося чимало пісень.

Олена Брил

Мажуга Катерина «Кущ калини»

Приказки

Прислів'я

Загадки

Прикмети

Приказки

У лузі калина з квіточками, неначе матуся з діточками.

Весною калина білим цвітом квітує,

А восени червоні ягідки дарує.

Залишилася калина, наче красная дівчина.

Калина хвалилась, що з медом солодка.

Пишна та корисна, мов червона калина.

Убралася в біле плаття, як калина в білий цвіт.

Щоки червоні, як кетяги калинові.

Україна, мов калина.

Стоїть у дворі дівонька, як над ставом калинонька.

Посаджена калина біля хати принесе щастя в сім'ю.

У жнива гіркі, а в мороз солодкі.

Прислів'я

Прислів'я про калину показують не лише красу цієї рослини, а й її символізм для нашої країни.

Без калини нема України.

Без верби і калини нема України.

Похолодніло, риба не ловиться, калина у цвіт вбирається.

Любуйтеся калиною, коли цвіте, а дитиною — коли росте.

Заливається, як соловейко на калині.

Дівчина, як у лузі калина.

Вибери собі дівку, як калинову гілку.

Який кущ, така й калина, яка мати, така й дитина.

Весною калина білим цвітом квітує, а восени червоним.

Нема цвіту білішого, як цвіт на калині, нема в світі ріднішого, як мати дитині.

Загадки

1. В лісі на горісі - червоні хустки висять.
2. Навесні зацвіте білим цвітом,
А в жнива - червоним плодом.
3. І не дівчина, а червоні стрічки має.
4. Стоїть дід (півень) над водою
З червоною бородою,
Хто не йде, за борідку вщипне.
5. Серед ліса - червоне плаття висить.
6. У вінку зеленолистім,
У червоно у намисті
Видивляється у воду
На свою хорошу вроду.
7. Серед лісу вогонь горить.
8. І не дівка, а червоне намисто носить.
9. За хатиною в садочку
У зеленому віночку
Та в червоних намистах
Стоїть дівка молода.
І збігаються всі діти,
Щоб на неї поглядіти.
За намисто кожен - смик!
Та й укине на язик.
10. У пучечках невеличких
На кущі живуть сестрички
Восени хто гляне -
Вмить добрішим стане:
З гіллячок звисають,
Вогником палають

Що це за красуня дивна?
То в гаї стоїть... (калина).

Дівчина-калина

Знають мене луг і води,
І криниці й огороди.
І дівчина мене знає,
В косу радо заплітає,
Сніг потане - я радію,
Розвиваюсь, зеленію.
В нічку зоряну, весняну.
Соловейків колихаю.
Одягаюсь білим цвітом,
Наливаюсь теплим літом.
Осінь холодом повіє.
Я шаріюсь - червонію.
Знають мене луг і води,
Діти мене певне знають,
Швидко загадку вгадають,
Бо нема тої людини,
Щоб не знала мене... (калини).

Прикмети

Як цвіте калина - сій гарбузи.
Якщо на калині багато ягід - зима буде холодна.
Калина достигла, а листя на ній зелене - осінь буде тепла

Лікувальні

властивості

қалини

*Ой, калинонько червона, нахилися,
Від землі ти сили-соку наберися.*

М. Сингаївський

Із прадавніх часів калинові кущі висаджувалися майже біля кожної хати в селі. Калина надзвичайно гарна у всі пори року. Навесні, коли калина пишається своїм цвітом, ним можна милуватися як витвором мистецтва. Влітку калинове листя набуває темно-зеленого кольору, серед якого починають визрівати важкі кетяги ягід, поступово перетворюючись із ясно-зелених на червонясті. Трохи згодом ягоди набувають яскраво-червоного кольору, мальовничо пламеніючи серед густого листя.

Осінь розцвічує цупке калинове листя різнобарв'ям, а ягоди стають майже прозорими, наливаються гірким соком. Надавиш на ягоду, врізнобіч бризкає густий сік, а між пальцями залишається пласка кісточка.

Навіть взимку калина надзвичайно гарна: хоч листя давно впало, але на

коричневих гілочках залишаються висіти прихоплені морозом темно-червоні ягоди, які привертають погляд і запрошують до себе безліч пташок. Часто

можна побачити, як на калинових вітах сидять червоногруді снігурі, майже такі ж, як ті ягоди, які вони прилетіли поклювати.

Та калина цінувалася у всі часи не тільки за пишну красу, а ще й за чудові лікарські якості. Можна сказати, що біля кожної хати росла домашня аптека, бо в народі калину використовували практично всю: не тільки ягоди, але й цвіт, і листя, і кору.

Калину починають збирати після перших заморозків, до цього рвати її не бажано, бо в неї ще забагато гіркоти.

Незважаючи на те, що плоди цього багаторічного куща володіють специфічним кисло-гірким смаком і різким запахом, який подобається далеко не всім, за своїми цілющими властивостями вони багато в чому перевершують такі перевірені століттями засоби, як малина і чорниця. І це не дивно, адже **в калині міститься величезна кількість вітаміну С, йоду, пектинових і дубильних речовин, міді і заліза.** Саме тому калина є відмінним засобом профілактики серцево-судинних захворювань і застосовується при лікуванні гіпертонії і атеросклерозу.

З допомогою калини можна легко позбутися від простудних захворювань і очистити організм від шлаків. Сік ягід цієї рослини також застосовують для профілактики онкології.

Лікувальні властивості відвару з листя калини

Примітно, що в лікувальних цілях використовуються не тільки ягоди, які необхідно збирати пізньої осені, але також **кора і листя калини** – їх слід заготовляти про запас по весні. Відвар з листя калини є чудовим засобом при лікуванні підліткових вугрів і фурункульозу. Щоб його приготувати, необхідно 2 столові ложки сухих або свіжих подрібнених листків рослини залити 200 мл води, довести до кипіння і витримати при кімнатній температурі протягом 5-6 годин, після чого процідити.

Отриманим відваром слід 2-3 рази на день протирати уражені ділянки шкіри – як правило, вже через декілька процедур її стан помітно

покращиться. Крім цього, відвар з листя калини можна використовувати для загоєння ран. Для цих цілей необхідно добре змочити в рідині складену в декілька шарів марлю, прикласти її до рани, обгорнути целофаном і замотати бинтом, залишивши компрес на ніч.

Чим корисна кора калини

Кора калини незамінна при лікуванні пародонтозу і зупинки внутрішніх кровотеч. Щоб приготувати лікувальний настій, необхідно 2 столових ложки подрібненої кори залити 0,5 л крутого окропу і витримати в темному прохолодному місці не менше 10 годин. Отриманим настоем слід двічі на добу полоскати рот при пародонтозі або приймати по 50 мл всередину 3 рази на день перед їжею для того, щоб зупинити легеневу або шлункову кровотечу, а також зняти різні больові симптоми, в тому числі викликані травмами. Ванни з настоем з кори калини з розрахунку 1 л засобу на 10 л води допомагають позбавитися від різних видів шкірної алергії, включаючи дерматит.

Лікувальні властивості ягід калини червоної

Ягоди калини, протерті, з цукром, можна використовувати для приготування цілющого чаю – досить 1 столову ложку суміші залити 200 мл гарячої води. Цей напій чудово тонізує організм, знімає втому і допомагає при лікуванні неврозів, сприяє швидкому одужанню при застуді, а також має потогінні й сечогінні властивості. При підвищеному тиску рекомендується натще з'їдати по 1 столовій ложці протертої з цукром калини або випивати по 1 чайній ложці свіжого соку ягід. До речі, сік калини чудово знімає головний біль, тому його можна запросто використовувати замість анальгетиків, які надають несприятливий вплив на серцевий м'яз. З допомогою соку калини також можна вилікувати безсоння, якщо кожен вечір перед сном випивати по 50 мл цього чудодійного напою.

Для того ж, щоб підтримувати свій імунітет протягом усього року, найкраще використовувати заздалегідь заморожену калину. Для цього,

вийнявши ягоди з морозильної камери, облійте їх окропом, після чого протріть через сито. Отриману масу змішайте з медом у рівних частках. Вживати такий лікарський засіб слід щодня натщесерце по одній столовій ложці.

Поєднання калини і меду корисно також при захворюваннях дихальної системи (бронхіті, запаленні легенів). Тільки для цього суміш потрібно залити літром води і проварити протягом 10 хвилин на несильному вогні. Пити такий відвар потрібно по півсклянки перед кожним прийомом їжі.

При застуді і болях у горлі рекомендується використовувати сушені ягоди. Невелику їх кількість подрібніть, залийте 200 мл окропу і залиште в теплому місці на два-три години для настоювання. Після проціджування настоянка готова до вживання. Пийте її столовими ложками тричі на день. Цей засіб можна застосовувати для полоскання горла. Якщо ж ви страждаєте від розладів шлунково-кишкового тракту, ви можете регулярно пити чай, заварений з застосуванням сухих ягід калини.

Безліч достоїнств мають і кісточки калини: корисні властивості і цілющий ефект досягається при багатьох недугах. Дуже корисно щодня ковтати десяток калинових кісточок. Це допоможе позбутися від каменів і піску в організмі. При цьому кісточку слід приймати по одній протягом дня, а не все за один прийом. Також вони є природним антиоксидантом і на високому рівні здатні очистити організм від шлаків і токсинів. Якщо вживати ягоди калини разом з кісточкою, можна значно поліпшити роботу свого серця.

Калина: протипоказання

Незважаючи на безперечну користь для організму людини калина має і ряд протипоказань. В першу чергу, **її не рекомендується вживати вагітним**, так як сік ягід містить речовини, які є аналогом жіночих гормонів. Їх підвищений вміст в крові може стати причиною передчасних пологів і розвитку різних патологій у плоду.

Також калиною не варто захоплюватися людям, що страждають зниженим артеріальним тиском. У цій ситуації медики радять у день з'їдати не більше 1 столової ложки ягід або випивати максимум 1 чашку калинового чаю. Не рекомендується використовувати калину тим, хто страждає хронічними захворюваннями нирок і підвищеною кислотністю шлункового соку. Крім цього, **калина протипоказана людям з різними захворюваннями крові**, включаючи тромбофлебіт і лейкоз.

Лікувальні властивості калини

Загальне використання в медичних цілях калинового куща пояснюють численні корисні властивості калини червоної. Які ж саме речовини роблять це рослина таким корисним? Ось опис корисних властивостей всіх вітамінів і мінералів, що містяться в калині:

Вітамін А

- підвищує стійкість організму до несприятливих умов;
- позитивно впливає на стан шкірних покривів;
- стимулює ріст і міцність кісткових тканин, зберігає здоров'я зубів і волосся;
- нормалізує всі обмінні процеси в організмі;
- активізує утворення нових клітин, сповільнюючи процес старіння;
- покращує зір і запобігає різним захворюванням очей;
- прискорює процес загоєння ран і опіків.

Вітамін С

- зміцнює імунітет людини;
- стимулює регенерацію клітин при пошкодженні цілісності тканин;
- знижує рівень холестерину в крові;
- розріджує кров і зменшує ризик утворення тромбів;
- запобігає алергічній реакції.

Вітамін Е

- бере участь в обміні речовин і запобігає руйнуванню клітинних мембран;

- надає профілактичну дію на розвиток атеросклерозу судин;
- володіє хорошим косметичним ефектом: живить шкіру.

Вітамін К

- покращує процес травлення;
- активізує мозкову діяльність і покращує розумові здібності;
- позитивно впливає на стан серця і м'язової системи.

Вітамін Р

- підвищує еластичність і міцність кровоносних судин;
- сприяє зниженню артеріального тиску;
- регулює діяльність кори надниркових залоз і процес сечовиділення;
- має знеболюючим ефектом і запобігає утворенню набряків.

Залізо

- бере участь у постачанні киснем клітин і тканин;
- супроводжує процес кровотворення і запобігає розвитку анемії.

Фосфор

- нормалізує обмінні процеси в організмі;
- бере активну участь у кровотворенні;
- стимулює фізичну активність і розумові здібності;
- надає міцність кісткам, а також зубам.

Марганець

- робить позитивний вплив на роботу нервової системи;
- стимулює зростання хрящової тканини, тим самим запобігаючи розвитку остеопорозу і артриту;
- покращує захисні функції організму.

Цинк

- прискорює процес регенерації шкірних покривів;
- бере участь у знищенні шкідливих мікроорганізмів;

- є природним імонномодулятором;
- покращує обмін речовин.

Крім перерахованих вище вітамінів і мінеральних речовин, в калині міститься ще безліч інших не менш корисних елементів. Так, вже давно відомо, що для ягід калини характерний високий вміст органічних кислот: валеріанової, оцтової, мурашиної, масляної та інших.

Всі вони в розумних кількостях необхідні організму. Крім цього, в корі калини мається дуже важлива речовина - глікозит вібурнін. Він являє неоціненну користь для людини, оскільки володіє чудовим кровоспинним, протизапальним та спазмолітичним ефектом.

Таким чином, калина - це не просто рослина, а унікальний лікарський засіб, який зробить ваше життя здоровим і повноцінним. Тому не варто нехтувати цими кислими червоними ягодами. Із задоволенням користуйтеся дарами, які радо пропонує вам природа, і будьте здорові.

Список використаних джерел

1. Павлюк Степан. Українське народознавство / Ред. Степан Павлюк. – К.: Знання, 2006. – 568 с.
2. Савчук Б. Українська етнологія. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. – 559с.
3. Таланчук О. Українознавство: Навч.-метод. посібник. — К. : Либідь, 1998. — 247 с.
4. Тараненко М. Українознавство: Посібник. — К., 1999. — 410 с.
5. Якушно І. Українознавство. — Житомир, 2006. — 164 с.
6. Лепеха І. Рослини в слов'янській традиції / Авт.-уклад. І. Лепеха – Одеса, 2007. – 76 с.
7. Шевченко Т.Г. Кобзар / Друге видання. — Київ: Дух і літера, 2011. – 552 с.
8. Ковальчук О. В. Українське народознавство. — К.: Освіта, 1992.
9. Воропай П. Звичаї українського народу. — К.: Оберіг, 1993. — 590 с.
10. Сокіл В. В. . Народні легенди та перекази українців Карпат. - Київ: Наук. думка, 1995. - 157 с.
11. Сокіл В. В. Народні пісні українців Зеленого Клину в записах Василя Сокола. - Львів: Інститут народознавства НАН України, 1999. - 271 с., іл.
12. Сокіл В. В. Народні пісні з батьківщини Івана Франка / Зібрав та упорядкував Василь Сокіл. - Львів: Каменяр, 2003. - 407с.
13. Лисенко Н.В. "Екологічне виховання дітей дошкільного віку" Львів, Вид."Світ" 1994 р
14. Крутова Т. День зимових птахів / ж. Дошкільне виховання № 11 ст. 24 - 2004рік.
15. Галуза С. Таємниці зимової краси / ж. Дошкільне виховання № 1 ст. 15- 2005 рік.
16. Яришева Н. Цільові прогулянки до парків та скверів / ж. Дошкільне виховання № 9-12 ст. 18-20 / 2003рік.

17. Яришева Н.Ф. Методика ознайомлення дітей з природою . Київ, 1993 р., с. 210-223.
18. Журнали: “Дошкільне виховання”
  - № 7, 1998р. В.Якубенко “Учити пізнавати, любити природу”;
  - № 9 , 1998р. Л.Калузька “Валеологічна етнопедагогіка”;
19. Пори року: читаночка: [для дошк. та мол. шк. віку] / упоряд. А. Зеленська; худ. Н. Журавльова. - К.: АВІАЗ, 2012. - 96 с.: іл.
20. Клименко, В. Про все на світі: вірші для дітей / Віра Клименко; худ. О. Оснач. – Тернопіль: Джура, 2
21. Кисельова О. Ми маленькі українці // Дитячий садок – 2007. – №20. – С. 36-37.
22. Поніманська Т.І. Моральне виховання дошкільників / Т.І. Поніманська. — К.: Вища школа, 2005. — 150 с.
23. Фесюкова Л.Б., Макаренко О.В. Я живу в Україні. – Харків, 2008. – 128с.
24. Якубенко В. Від народознавства – до свідомого патріотизму. // Дошкільне виховання. – 2002. – № 8. – С. 12-13.
25. Інтернет ресурси.

